

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Terorismus jako současné ohrožení stability osobnosti

Bc. Kateřina Ježková

Vedoucí práce: MUDr. Olga Dostálová, CSc.

Praha 2017

Prague College of Psychosocial Studies

**Terrorism as a current threat to the stability of a
personality**

Bc. Kateřina Ježková

The Diploma Thesis Work Supervisor: MUDr. Olga Dostálová, CSc.

Prague 2017

Anotace

Diplomová práce se zabývá terorismem jako současným ohrožením stability osobnosti. V teoretické části vymezuje pojmy a definice tohoto fenoménu v současné době. Zabývá se jeho vlivem na společnost, oběti a osoby přímo nezúčastněné. Prostor je věnován i teroristům a jejich jednotlivým typologiím a motivaci.

Praktická část je zpracována kvalitativní metodou a využívá hloubkového polostrukturovaného rozhovoru. Popisuje subjektivní prožívání a chování oběti únosu, která byla více jak půl roku vězněna v zahraničí. Zaměřuje se na teroristický únos v průběhu činu, následně po něm a s delším časovým odstupem. Je zde věnován prostor i následnému návratu do běžného života, dopadům na něj, psychiku i rodinu.

Práce se snaží přispět k porozumění zkoumaného tématu.

Klíčová slova:

Terorismus, stabilita osobnosti, únos

Abstract

The thesis deals with terrorism as a current threat to the stability of a personality. In the theoretical part the thesis defines the phenomenon 'terrorism' in the present. It deals with its influence on society, victims and people who are not involved. It concentrates on terrorists and their particular typologies and motivation.

In the practical part a qualitative research method and a semi-structured interview are used. This part describes subjective experience and behaviour of an abduction victim who was imprisoned abroad for more than one year. It focuses on a terrorist abduction itself, immediately after the act and in the long run.

The thesis also pays attention to the victim's return to everyday life, the impact of the abduction on everyday life, psyche and the victim's family.

The aim of the thesis is to contribute to understanding of the subject of research.

Key words:

Terrorism, stability of personality, kidnapping

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala sama, pouze s použitím pramenů uvedených v seznamu citových zdrojů.

V Praze, dne 30. 4. 2017

.....

Kateřina Ježková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své diplomové práce MUDr. Olze Dostálové, CSc., za cenné rady, odborné vedení a konzultace při psaní této práce.

Poděkování bezpochyby patří také mému respondentu Pavlovi, bez kterého by tato práce nevznikla.

OBSAH

ÚVOD	11
1 VYMEZENÍ POJMU TERORISMUS A ZPŮSOBY JEHO PROVÁDĚNÍ	12
1.1 Charakteristika terorismu	13
1.2 Typy terorismu	15
1.3 Důvody pro vznik terorismu.....	18
1.3.1 Politický přístup.....	18
1.3.2 Fyziologický přístup	18
1.3.3 Psychologické přístupy	18
1.4 Formy a metody současného terorismu.....	19
2 BOJ PROTI TERORISMU	23
2.1 Současné úvahy o terorismu a jeho zkoumání	24
2.1.1 Přehled současného výzkumu.....	25
3 VLIV TERORISMU NA PSYCHIKU	27
3.1 Psychoanalytická teorie osobnosti.....	28
3.2 Struktura osobnosti.....	28
3.3 Trauma.....	31
3.4 Stres	32
3.5 Krize	33
4 VLIV TERORISMU NA PSYCHIKU OSOB TERORISMEM POSTIŽENÝCH	34
4.1 Reakce a poruchy vyvolané stresem.....	34
4.1.1 F 43 Reakce na závažný stres a poruchy přizpůsobení.....	34
4.1.2 F 43.0 Akutní reakce na stres.....	34
4.1.3 F 43.1 Posttraumatická stresová porucha	35
4.1.4 F 44 Dissociativní poruchy	35

4.1.5 F 44.0 Dissociativní amnézie.....	36
4.1.6 F 62.0 Přetrvávající změna osobnosti po katastrofické zkušenosti	36
4.2 Vyrovnávání s traumaty	36
4.3 Přenos a vyjednávání.....	38
4.4 Role médií	38
4.5 Krizová intervence	39
4.6 Vliv terorismu na psychiku osob přímo nezúčastněných	40
4.6.1 Reakce na smrt blízkého	40
5 PSYCHIKA TERORISTŮ.....	41
5.1 Různé pohledy na osobnost teroristů.....	41
5.2 Profil teroristy.....	43
5.2.1 Somato-psychické zvláštnosti.....	44
5.2.2 Zvláštnosti osobnosti	44
5.2.3 Psychologické hypotézy	45
5.2.4 Motivace terorismu	45
5.3 Typologie teroristů	47
5.3.1 Raná typologie	47
5.3.2 Typologie dle Stretze	47
5.3.3 Typologie osobností teroristů dle Millera	48
5.4 Psychické důsledky terorismu na společnost	50
6 VLASTNÍ VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	51
6.1 Úvod.....	51
6.2 Cíle zvoleného zkoumání a formulace otázek.....	51
6.2.1 Cíle práce	51
6.2.2 Otázky k naplnění cílů zkoumání	52
6.3 Metodologie výzkumu.....	52

6.3.1 Zvolený typ výzkumu	52
6.3.2 Validita a reliabilita výzkumné sondy	53
6.4 Výběr respondenta.....	53
6.4.1 Charakteristiky respondenta	53
6.4.2 Etická problematika výzkumné sondy	54
6.4.3 Popis metodologického rámce a metod	54
7 VÝSLEDKY ZKOUMÁNÍ	57
7.1 Průběh únosu	57
7.1.1 Před únosem.....	57
7.1.2 Vlastní únos	58
7.2 Věznění.....	61
7.2.1 Podmínky ve vězení.....	61
7.2.2 Strachy běžného dne	64
7.2.3 Vztahy mezi spoluvězni.....	65
7.2.4 Myšlenky	65
7.2.5 Jak se k nám chovali	66
7.3 Proč nás unesli.....	66
7.3.1 Názor zkoumané osoby.....	66
7.4 Otázka: Komu dáváte vinu za svůj únos a vězení?	67
7.5 Návrat do běžného života	69
7.5.1 Co předcházelo propuštění.....	69
7.5.2 Propuštění	69
7.5.3 Libanonská policie	71
7.5.4 Let do Čech.....	72
7.6 Po návratu.....	72
7.6.1 Rodina.....	72

7.6.2 Média	73
7.6.3 Běžný život	74
7.7 Současnost	75
7.7.1 Dopady a psychické následky.....	75
7.7.2 Současný vztah se spoluvězni.....	76
7.7.3 Zdravotní stav	76
7.7.4 Otázka: Cestujete i nadále?	78
7.7.5 Názor na terorismus	79
7.7.6 Vliv únosu.....	79
8 SHRUTÍ POZNATKŮ ZKOUMÁNÍ A ANALÝZA.....	80
8.1 Shrnutí	80
8.2 Analýza výsledku zkoumání	82
ZÁVĚR	84
SOUHRN	85
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY	86

ÚVOD

Terorismus je v poslední době velmi diskutovaným tématem. Málokdo z nás se s tímto názvem nesetkal. Stačí otevřít noviny nebo pustit televizi či rádio a média nás téměř denně „bombardují“ řadou informací o útocích, výhrůžkách nebo dalších nalezených obětech. Média mohou být i negativním doprovodným jevem řady útoků a nejsme si plně jistá, zda si to sami novináři uvědomují, neboť bez jejich informací je otázkou, zda by terorismus v uvedené míře existoval. Je zřejmé, že masové sdělovací prostředky k tomu ve značné míře přispívají. Další otázkou je, zda nám skutečně média podávají věrohodné zprávy, anebo jde jen o záměrnou manipulaci a boj o sledovanost.

Terorismus je velmi složitý fenomén, který je těžké pochopit, proto se ve své práci pokusím podat některá vysvětlení, na jejichž základě se snad podaří situaci poněkud objasnit.

Studiem terorismu se zabývá řada vědních oborů od politologie, sociologie až po psychologii. Má práce je zaměřena psychologicky, ale domnívám se, že k pochopení terorismu je třeba podat i řadu filozofických a politologických definic.

V posledních letech se terorismus ve velké míře dostává i do Evropy. Příkladem je nedávný útok na vánočních trzích v Berlíně, kde zemřela první česká oběť terorismu mimo území ČR. Shodou okolností měla tato oběť své kořeny v mém rodném městě. Byť sama osobně jsem ji neznala, je to událost, která člověka zasáhne. Máme pocit, že se nás terorismus netýká, ale je jen otázkou času, kdy se objeví i přímo u nás, v České republice.

Důvodem výběru tohoto tématu je skutečnost, že je to oblast, která mě velmi zajímá. Do budoucna bych se tímto tématem chtěla zabývat i ve svém pracovním životě.

Abychom pochopili tento složitý fenomén, je třeba definovat si některé pojmy s ním související, na které se zaměřuji v první kapitole své práce. Jedná se o charakteristiky terorismu jako celosvětového a celospolečenského problému. V dalších kapitolách se zabývám jak terorismem, tak i jeho vlivem na psychiku osob přímo postižených i osob přímo nezúčastněných a jeho dopadem na stabilitu osobnosti.

1 VYMEZENÍ POJMU TERORISMUS A ZPŮSOBY JEHO PROVÁDĚNÍ

Když vynecháme válečné sváry, neexistuje na celém světě jiná závažnější forma politického násilí, než je terorismus. Zvláště v posledních letech slyšíme o nějakém teroristickém útoku téměř denně. Terorismus je tak častý, že už ztrácíme přehled v tom, co se kde zrovna událo. Vzhledem k technickému a informačnímu pokroku a jeho přínosu nejen ve výrobě zbraní jsou důsledky terorismu stále fatálnější. Zatímco dříve se mluvilo o jedincích až několika desítkách mrtvých, v současnosti se můžeme strachovat i o několik tisíců až desetitisíců životů.

Z historického pohledu zaznamenáváme největší rozmach terorismu ve 20. století. Rozvinul se jak po stránce geografické (na celém světě snad neexistuje země, která by se s terorismem nesečkala), tak po stránce četnosti rizikových událostí. V poslední době se terorismus navíc začíná objevovat na místech, kde by jej dřív člověk nečekal a nepředpokládal by jeho výskyt. Z toho je zřejmé, že nějak souvisí s mentalitou lidské společnosti a negativně její existenci provází. V rámci konfliktů je využíván na skupinových, státních, ale i individuálních úrovních a to v regionálním, ale i globálním měřítku.

Brzybohatý (2009, s. XII¹) tvrdí, že použití terorismu bývá obvykle podmíněno nerovnoměrností prostředků a sil bojovníků. V tomto smyslu můžeme terorismus definovat jako strategii boje nebo taktiku, která z hlediska metod a prostředků spadá do kategorie nekonvenční a psychologické války. Cílem není zničení materiálního ani lidského potencionálu nepřítele. Cílem je zasazení silného psychologického úderu zaměřeného proti velkým sociálním skupinám, které tak pod jeho vlivem mění své postoje i chování. Stručněji řečeno se jedná o metodu založenou na použití zákeřného a amorálního násilí. Nemorálnost vychází z toho, že ve většině případů je násilí aplikováno proti lidem nebo objektům, které s cíli sledovanými teroristy nemají nic společného a ve většině případů nemohou ani jejich dosažení ovlivnit. Oběti teroristických činů jsou tak zneužívány k nátlaku a vydírání a slouží jako prostředek působení na konkrétní osoby a skupiny.

¹ Jedná se o předmluvu ke knize Logika terorismu. Autorem knihy je Luis de la Corte Ibañez.

1.1 Charakteristika terorismu

Terorismus je odvozený od latinského „terrere“, které znamená v překladu vyvolávat strach nebo způsobovat hrůzu. Prvně byl tento termín užit ve čtrnáctém století, ale v té době neměl stejný význam jako dnes. V dnešním slova smyslu se tento termín vyskytoval ve slovnících až ke konci osmnáctého století (Bonanate, 1997).

V současné době existuje řada definic terorismu, ale žádná z nich není všeobecně uznávanou a platnou. Pro účely této práce by nám stačila stručná psychologická definice, ale taková bohužel stále neexistuje. Vzhledem ke složitosti tohoto fenoménu se psychologové a odborníci nebyli schopni na této definici dohodnout. Proto většina definic, i zde uvedených, vychází z práva, sociologie a politologie.

Terorismus je především komplikovaný psychologický fenomén, jehož komplexita spočívá v mimořádné mnohohrstevnosti jevu, kterou s terorismem spojujeme (Souleimanov, 2010).

Definovat tento pojem je tak velmi obtížné. Souleimanov tvrdí, že „*terorismus vždy poznáme, když ho vidíme, avšak jen málokdy se shodneme na jeho odborné definici*“ (Souleimanov, 2010, s. 32). Souleimanov zdůvodňuje svou definici tím, že je terorismus složitě popsatelný a jedná se především o komplikovaný psychologický fenomén. Jednotná definice je bezesporu důležitá, ale její nalezení ztroskotává na tom, že řada autorů vnáší do popředí množství nejasných prvků terorismu, ale i to, že se terorismus neustále mění a mění se i naše nahlížení na něj. Východiskem z této situace by bylo pracovat s více definicemi, protože existuje i více druhů terorismu. Záleží také na vnímání každého jedince, co právě on považuje za terorismus. Pro jednoho může být člověk bojovníkem za svobodu a pro druhého teroristou (Souleimanov, 2010).

Terorismus prochází rychlým a energickým vývojem a to zejména v posledních desítkách let. Jak jsem uvedla již dříve, definic existuje celá řada, pro pochopení tohoto jevu zde uvedu jen několik z nich. Mika uvádí ve své knize citát čínského filozofa a vojevůdce Sun Tsu, který vidí teroristický přístup v tom, že „*zabije jednoho a vystraší deset tisíc ostatních*“ (Mika, 2003, s. 20). Tento citát jasně vystihuje nesporný psychologický vliv na jedince, ale i velké množství lidí.

Na webových stránkách Ministerstva vnitra České republiky je uvedena údajně nejčastější definice a tou je tvrzení, že „*Terorismus je plánované, promyšlené a politicky motivované násilí, zaměřené proti nezúčastněným osobám, sloužící k dosažení vytčených cílů.*“ (Ministerstvo vnitra ČR, 2009). Zároveň se uvádí i definice terorismu, která vznikla v roce 1980 v USA „*Terorismus je propočítané použití násilí nebo hrozby násilím, obvykle zaměřené proti nezúčastněným osobám, s cílem vyvolat strach, jehož prostřednictvím jsou dosahovány politické, náboženské nebo ideologické cíle. Terorismus zahrnuje i kriminální zločiny, jež jsou ve své podstatě symbolické a jsou cestou k dosažení jiných cílů, než na které je kriminální čin zaměřen.*“ (Ministerstvo vnitra ČR, 2009).

Zeman (2002, s. 23) uvádí, že se jedná o „*ekvivalent válečné zločinnosti v době míru*“, který je vždy politický, protože jeho působení se týká veřejnosti a aktivity mimo tento rámec nazývá vydíráním.

Corte Ibañez uvádí definici že, „*jde o promyšlenou sérii násilných a zstrašujících činů, které míří proti nebojujícím obyvatelům a jsou naplánovány tak, aby psychologicky zapůsobily na mnohem větší počet osob, než jsou přímé oběti, a tak posloužily k dosažení konkrétního, skoro vždy politického cíle*“ (Ibañez, 2009, s. 19).

V Oxfordském slovníku světové politiky se uvádí, že „*V současnosti se za terorismus označují takové akty teroru, které vycházejí od vládních protivníků. Rozsah činností, jež tento termín zahrnuje, je velmi široký, může však vyjmenovat čtyři hlavní formy: úkladné vraždy a atentáty, bombové útoky, držení jednotlivců jako rukojmí, a v nedávné době také únosy letadel...*“ (cit. dle Miky, 2003, s. 20-21).

V českém encyklopedickém slovníku je terorismus definován jako: „*Souhrn antihumánních metod hrubého zstrašování politických odpůrců hrozbou síly a užití různých forem násilí. Vedle individuálního terorismu existuje terorismus skupin, některé koordinují svoji činnost na mezinárodní úrovni (mezinárodní terorismus).*“ (cit dle Miky, 2003, str. 23).

V současné době se na webových stránkách Bezpečnostní informační služby (2017) definuje terorismus jako násilný druh prosazování politických zájmů stoupenců, kteří zastávají politické, náboženské, nacionalistické, separatistické, ekologické a jiné

ideologie, jejichž cílem jsou obvykle civilisté. Důležitá je v této oblasti zejména mezinárodní spolupráce.

Vzhledem k psychologickému zaměření této práce je potřeba uvést i některé psychologické definice, kterých není mnoho.

Pavlovský definuje terorismus jako „*předem připravené, promyšlené použití násilí nebo hrozby násilím, obvykle zaměřené proti nezúčastněným osobám s cílem vyvolat strach, jehož prostřednictvím mají být splněny politické, náboženské nebo ideologické požadavky. Čím větší je rozsah útoku, jeho surovost i následky, tím pravděpodobněji bude dosaženo vytyčení cíle. Terorismus bývá považován za vystupňovanou formu psychologické války, jejíž vysokou efektivitu zaručuje mimořádný ohlas v hromadných sdělovacích prostředcích.*“ (Pavlovský, 2012, s. 93).

Hubinková (2008) definuje terorismus jako jeden z nejkrajnějších způsobů prosazování názorů a dosahování politických cílů, pro něž jsou charakteristické krajní formy boje a v lidech vyvolávají strach a hrůzu (výbušniny, vraždění, únosy, biologické zbraně, živé terče – sebevrazi, ozbrojená přepadení, braní rukojmích atd.).

1.2 Typy terorismu

Tato autorka dělí terorismus na (Hubinková, 2008, s. 44):

- A) Klasický (převážně území jednoho státu, IRA, RAF, ETA)
- B) Globální neboli mezinárodní (více známý, např. Al-Kajda, spojován s určitými skupinami, které za mnohými akcemi terorismu stojí, nelze ho však mylně spojovat se všemi lidmi určité národnosti či vyznání).

Dle autorky je dále možné dělit terorismus na skupinový (organizovaný) nebo individuální. Důležité je vědět, jaká je osobní angažovanost pachatele při teroristickém útoku, tedy zda jde o vražedné či sebevražedné akce, vydírání či destrukci nějakého zařízení nebo instituce (Hubinková, 2008, s. 44–45).

Další možné dělení uvádí Zeman (2002, s. 32-48):

1) Válečný terorismus

Opatření vlády státu v době války, které mají znaky terorismu (zejména šíření propagandy strachu a zabránění případné diverze).

2) Státní terorismus

Slouží k odstranění opozice a politické plurality. Složky tajné státní bezpečnosti stojí mimo zákon a zajišťují provokativní likvidaci představitelů opozice k vlastním politickým cílům a destabilizaci pro posílení centrální autority. Zaměřen na vytváření strachu z vnitřního nepřítele, intelektuálů a obecně rozumu či ještě obecněji z výjimečnosti (režimy komunistických zemí).

3) Vnitřní revoluční terorismus

Cílem je změnit systém vlády. Je možné ho dále dělit na:

a) Levicový

Využívá konspirační organizace, která postupně přerůstá ve vojenskou organizaci. Cílem je představa rovnostářské a od zákona úplně osvobozené osoby.

Můžeme sem zařadit ekologický terorismus. Je to speciální příklad, který je zaměřen na vytvoření strachu ze znečištění životního prostředí.

b) Pravicový

Základem je nacionalismus (myšlenka nadřazenosti i čistoty rasy, posílení autoritativnosti státu v boji se zločinností a liberalismem). Součástí jsou ultrapravicové ideje založené na xenofobii, rasismu a etnických konfliktech. Zaměřen na fobii z cizinců, nepřizpůsobivých nebo abnormálních jedinců.

Zvláštním druhem je rasový (který je zaměřený proti lidem jiné barvy pleti i přistěhovalcům) a náboženský terorismus (šíření vlastní víry a strach z ostatních náboženství).

4) Koloniální terorismus

Je druh státního nebo mezistátního terorismu využívaný k udržování koloniální nadvlády na území jiného národa. Příkladem jsou Indiáni v Severní Americe.

5) Mezistátní terorismus

Zpravodajské i vojenské útoky mezi státy. Příkladem jsou Spojené státy a Sovětský svaz v době studené války. Probíhá jak v době války, tak i míru.

- 6) Konzervativní terorismus
Jeho úkolem je vojenská podpora stávajícího režimu a strach ze změn.
- 7) Mezinárodní revoluční terorismus
Druh revolučního terorismu s mezinárodní podporou. Obsahuje mezinárodní ideje revolučních hnutí, která napomáhají vytvářet středním vrstvám v době krizí protistátní nálady.
- 8) Separatistický terorismus
Jeho podstatou je boj za právo na sebeurčení. Využívá vyhrocené situace tak, aby se staly pro vládu neúnosné a to zejména z morálního a ekonomického hlediska. Vytváří strach z nevhodného státního zřízení, xenofobie zaměřená proti náboženství nebo národu. Cíle jsou převážně ekonomicko-politické.
- 9) Anarchistický terorismus
Vychází z odmítnutí politického boje, potažmo odstranění instituce státní moci a politického zřízení. Cílem je odstranit důležité nositele ideologií, jehož podstatou je státní zřízení, byrokracie, instituty politického boje a ekonomický systém monopolů moci. Klade důraz na individualitu a odmítá politický boj, jedná se o atentáty či útoky na nenáhodné symbolické cíle.
- 10) Bioterorismus
Někdy se označuje i jako superterorismus. Jako prostředek nátlaku využívá biologické zbraně. Tyto zbraně jsou vyráběny z uměle rozmnožených mikroorganismů, využívají se k ochromení živého potenciálu protivníka nebo jako prostředek teroru (Bartůněk, 2016). Spíše se o něm hovoří hypoteticky (např. útok sarinem na cestující tokijského metra, 12 mrtvých, 62 těžce zraněných a 984 lidí hospitalizováno s projevy akutní psychické reakce). Jedná se o chemické, biologické a jaderné zbraně. Nesou s sebou velký psychický dopad (obavy jejich účinnosti, strach z velkého počtu postižených, nedostatku léků atd.). Dalším problémem je, že tyto zbraně se špatně drží pod kontrolou a mohou se pak nečekaně obrátit proti samotným teroristům.
- 11) Cyberterorismus/Kyberterorismus (počítačový terorismus)
Může mít fatální vliv na politiku a ekonomiku napadených států. Nejedná se jen o počítačové viry, ale i o „service denial attacks“ tedy blokádu toku informací,

na kterých je daný subjekt závislý a souvisí s jeho existencí. Dalším podstatným faktem je, že počítače řídí většinu strategických zbraňových systémů na Západě, a tak hrozba jejich zneužitím není zanedbatelná. Nejedná se o útok na fyzické zdraví, ale o útok na jejich duchovní vlastnictví (jejich self). Více viz Formy a metody současného terorismu.

1.3 Důvody pro vznik terorismu

Vznik terorismu má celou řadu důvodů. Nejčastěji se uvádějí důvody politické, náboženské, ekonomické, psychologické, fyziologické a sociologické. Brzybohatý (2009) uvádí základní definice důvodů takto:

1.3.1 Politický přístup

Paul Wilkinson již dříve konstatoval, že revoluce a politické násilí jsou všeobecné stimulanty terorismu, které zahrnují etické, náboženské a ideologické konflikty, politické nespravedlnosti, nedostatek komunikačních kanálů, tradici násilí, slabost států, erozi důvěry v režim, stejně jako hluboké rozdíly mezi běžnými lidmi a vládoucí vrstvou společnosti.

1.3.2 Fyziologický přístup

Zdůrazňuje role masových sdělovacích prostředků při šíření terorismu. Díky médiím a jejich celosvětovému pokrytí jsou možní teroristé a jejich sympatizanti rychle seznámeni s metodami, požadavky a cíli teroristů, které se mohou stát inspirací k jejich napodobování.

1.3.3 Psychologické přístupy

Jsou zaměřeny převážně na samotné teroristy, kde se zabývají jejich rekrutováním, strukturou osobnosti, myšlením, postoji, motivací atd.. (Brzybohatý, 2009, s. XII-XIII).

1.4 Formy a metody současného terorismu

Terorismus je tvořen celou řadou aspektů, které se vzájemně ovlivňují. Mezi tyto aspekty můžeme zařadit filozofii, politiku, právo, psychologii nebo třeba i kulturu. Existuje zde i celá řada vazeb mezi dalšími formami násilí jako je kriminalita, revoluce, povstání a válka. Z toho je jasné, že se nelze omezit na jeden přístup, ale mít na zřeteli i další přístupy.

Z výše uvedených definic je jasné, že dopady teroristických činů pocítí zejména obyčejní lidé. Pro tyto činy je typická vysoká bezohlednost, brutalita a nebezpečí. Na volbu teroristického činu má vliv snaha o vyvolání maximálního psychologického efektu. Násilí, které teroristé využívají, není náhodné. Jedná se o přesně vypočítaný jev tak, aby vyvolal pocit ohrožení a strachu u co největšího množství lidí. Na základě frustrace, deprivace a společenského tlaku dochází k manipulaci, jejímž účelem je dosažení vytýčených cílů, které obvykle teroristé spíše zamlčují a otevřeně neprezentují.

Pravděpodobnější dosažení cíle je tím větší, čím je větší brutalita a následky útoků. Na základě těchto faktů považují někteří autoři terorismus za formu psychologické války. Dopad na obyvatele navíc znásobují masmédia.

Terorismus je zaměřený proti osobám, které s cíli teroristů nemají nic společného a dosažení cíle nemohou nijak ovlivnit. Osoby se tak stávají rukojmími, pomocí nichž je vyvíjen tlak na odpovědné úřady, instituce či vlády, který je ještě zveličen pomocí masmédií. Dochází tak k vydírání, diskreditaci a nucení k různým ústupkům (Mika, 2003, s. 32-34).

Podle Bezpečnostní informační služby hledají *„aktéři terorismu stále nové formy, metody a cíle útoků, neboť musí překonat stále účinnější prvky nebo systémy zabezpečení. Aktuální vývoj v terorismu tedy směřuje k útokům na civilní obyvatelstvo na veřejných místech (tzv. měkké cíle) za použití pokud možno co nejjednodušších nástražných improvizovaných zařízení, konstruovaných podle snadno dostupných návodů na internetu, za co nejnižších nákladů. V budoucnu se na těchto typech vysoce nebezpečných útoků budou stále více podílet osamělí zradikalizovaní fanatici (fenomén tzv. osamělých vlků) bez přímých vazeb na jakoukoli teroristickou organizaci či jinou strukturu“* (Terorismus, 2017).

Mika (2003, s. 34-42) řadí mezi formy terorismu:

Klasický terorismus

- *Ohrožení výbušnými látkami*

Patří k nejčastějším formám teroristických útoků. Nahlášení bombových útoků na území České republiky se pohybuje kolem 1000 ročně, ale většinou se jedná jen o planý poplach, což se pak posuzuje jako šíření poplašné zprávy. Po ohlašovatelích se pátrá jako po pachatelích trestného činu.

- *Podezřelé předměty*

Sem řadíme předměty, jejichž umístění, účel, původ, vnější forma, majitel nebo jiné okolnosti jeho výskytu nejsou známy, jsou podezřelé a mohl by v nich být nástražný systém nebo nástražný výbušný systém. Počty nalezených podezřelých předmětů se pohybují u nás kolem 200 ročně.

- *Podezřelé poštovní zásilky*

Mezi další formy terorismu patří dopisy, balíky nebo jiné předměty, které spadají do této kategorie. Často se v těchto zásilkách vyskytují biologické zbraně (antrax) nebo různé typy trhavin. Po roce 2001 se vyskytla řada hlášení podezřelých zásilek, u nás se ale žádná taková nepotvrdila. Někdy také obsahuje taková zásilka jen neškodný bílý prášek. Pachatel je buď nemístný vtipálek nebo zlomyslný člověk.

- *Bomby*

Nástražný výbušný systém tvoří výbušný předmět, výbušnina nebo zápalná látka či jiné pyrotechnické prostředky. Tato nastražená výbušnina je ukrytá a použita ve chvíli, kdy to nikdy neočekává. Bomby se nacházejí jak venku, tak i uvnitř objektů, kde je mnohem větší riziko poškození, požáru či úmrtí, protože může dojít k dalším explozím, jež mohou být způsobeny výbušnými a hořlavými látkami nebo vybavením, které se v budově nachází. Teroristické bombové útoky jsou velmi časté a je s nimi spojená velká úmrtnost. Příkladem je nedávný útok na fotbalový stadion v Istanbulu, kdy 10. prosince 2016 odpálil sebevražedný útočník nejprve bombu v autě a posléze v nedalekém parku odpálil bombu na svém těle. Zemřelo zde 38 osob a 155 osob bylo zraněno. K tomuto útoku se přihlásila radikální kurdská skupina Sokoli.

- *Kybernetický terorismus*

Kybernetický terorismus bezesporu patří k novějším formám útoků. O kybernetickém terorismu uvažujeme jako o promyšleném teroristickém útoku, který je namířený proti informačním sítím, počítačovým programům a datům. O to horší je, že počítačovní piráti a teroristé prodávají získané informace, které jsou většinou tajného vojenského a bezpečnostního charakteru. V současné době jsme téměř každý z nás neschopný fungovat bez počítače, stejně tak jednotlivé firmy, průmysl a do jisté míry i národní vlády a nadnárodní instituce. Toho jsou si teroristé vědomi a za pomoci počítačů způsobují ohromné škody. Čím vyspělejší je stát, tím více je prostřednictvím datových sítí zranitelnější.

Nové hrozby terorismu

Mezi nové hrozby terorismu lze zařadit zbraně hromadného ničení. Jedná se o zbraně, které jsou schopny usmrtit velké množství lidí či způsobit velké materiální škody. Lze sem zařadit jaderné, chemické a biologické zbraně. Toto řazení je ovšem nepřesné, záleží na jednotlivých státech a jejich zásadách, co za zbraně hromadného ničení považují. V tomto případě nemluvíme o desítkách až stovkách obětí, ale hrubé odhady mluví až o statisících obětí.

Sebevražedný terorismus

Má řadu taktických výhod. Odpadá plánování únikové cesty, zjednodušuje to organizaci, snižuje náklady, klesá možnost dopadení útočníka a tím pádem i menší riziko odhalení teroristické skupiny, k níž útočník patřil a která mu poskytla potřebné zázemí. Teroristé páchající sebevraždu nejsou pomatenci, nevzdělanci ani chudáci. Takovýto útočník je psychology líčen jako člověk mladý, svobodný, někdo více, někdo méně nábožensky založený, solidně vzdělaný a zakotvený ve společnosti (Mika, 2003, s. 40-41).

Teroristické skupiny

Dle Langa (cit. dle Zemana, 2002, s. 31) je na světě vedeno více než osm set teroristických skupin. Jejich struktura, cíle a motivace jsou však značně rozdílné. Ministerstvo vnitra České republiky (2009) definuje teroristickou skupinu jako

strukturovanou skupinu, složenou z více než dvou osob, působící po delší časové období a konající v rámci dělby práce kroky nutné ke spáchání teroristických činů. Nejedná se o náhodné či jednorázové spolčení.

Po událostech 11. září se několikanásobně zvýšil zájem laické i vědecké veřejnosti o fenomény světového terorismu a teroristických skupin. Nejvíce se pozornost zaměřuje na islámský či islamistický extremismus, případně na další ať už ideologicky či geograficky vymezeným skupinám (Souleimanov, 2010, s. 71-75).

Jednou z celosvětově nejznámějších teroristických skupin je Al-Kájdá. Jedná se o bojovnou islámskou organizaci, která byla založena v 80. letech 20. století. Za svůj cíl si klade nastolení ryze muslimských států a šíření své víry dále. Vůdcem byl Usáma bin Ládín, který byl zabit při vojenské akci v Pákistánu. Al- Kájdá se proslavila zejména teroristickým útokem na USA z 11. září 2001, kdy v budovách Světového obchodního centra zemřelo 2996 osob včetně 19 teroristů. Světově proslulou organizací je i IRA. Jedná se o severoirskou teroristickou organizaci, která usiluje o sjednocení Irska a o jeho úplnou samostatnost. Mezi další teroristické organizace patří například libanonský Hizballáh, španělská ETA, palestinský Hamas nebo Fatah.

2 BOJ PROTI TERORISMU

„Právo na život a jeho ochranu je jedním ze základních lidských práv, což je deklarováno v Ústavě České republiky. Stát bere na sebe značný díl odpovědnosti za ochranu obyvatelstva. Proto musí vytvářet v souladu s Listinou základních práv a svobod účinné a efektivní ochranné mechanismy a modely ochrany obyvatelstva, do nichž musí být zahrnuty i nové hrozby terorismu jakož i ostatních mimořádných událostí.“ (Mika, 2003, s. 66).

Boji proti terorismu věnuje velkou pozornost jak OSN, NATO, Evropská unie, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, tak i Česká republika. Existuje i celá řada mezinárodních úmluv, smluv a dohod týkajících se snahy o potlačení teroristických činů. Dohromady tvoří významný zákonný rámec v boji proti terorismu na mezinárodní úrovni.

Každé lidské právo je tak vystaveno působení terorismu. EU vydala dokumentu, nazvaný „Společný postoj Rady EU pro užití zvláštních opatření pro boj s terorismem“, 2001/931/SZBP.

Na webových stránkách Ministerstva vnitra České republiky (2009) je teroristický skutek vysvětlen jako: *„množina vyjmenovaných činů, které mohou svou podstatou nebo kontextem, vážně ohrozit chod konkrétního státu nebo dané mezinárodní organizace. Jedná se o skutky v rámci vnitrostátních právních rádu, které byly spáchány s úmyslem:*

- *vážně zastrašit obyvatelstvo;*
- *nenáležitě přimět vládu nebo mezinárodní organizaci ke konání či nekonání konkrétních kroků;*
- *vedením teroristické skupiny;*
- *účastí v teroristické skupině, a to i ve funkci informátora, poskytovatele finanční či materiální podpory, s vědomím, že tato pomoc napomůže páčání zločinných aktivit skupiny“*

Rada Evropské unie přijala 13. června 2002 Rámcové rozhodnutí o boji proti terorismu (2002/475/SVV), které přispívá k definicím některých pojmů a navazuje na výše uvedené informace. Výsledkem bylo zařazení impulsů do právního řádu České republiky (Ministerstvo vnitra České republiky, 2009).

2.1 Současné úvahy o terorismu a jeho zkoumání

Velmi zajímavě o boji s terorismem pojednává článek amerického novináře Roberta Gebelhoffa publikovaný ve Washington Post, který vedl rozhovor s antropologem Scottem Atranem (Gebelhoff, 2017).

Antropolog v rozhovoru vysvětluje, proč by v boji proti terorismu měla hrát větší roli věda a terénní výzkum.

Dle Atrana, který zkoumá extremistické skupiny přímo v terénu, je věda nezbytná k zastavení násilného extremismu. Své tvrzení podporuje argumenty, ve kterých tvrdí, že zpravodajské a bezpečnostní služby nemají kapacity na dlouhodobá opatření, která by vedla k prevenci násilného extrémismu. Zdůrazňuje význam terénního výzkumu v konfliktních oblastech zaměřeného na pochopení toho, jak a proč se lidé radikalizují. Bez tohoto vysvětlení nemůžeme nikdy vytvořit smysluplnou strategii prevence útoků.

Jak už bylo řečeno v teoretické části několikrát, nikdy v historii nevyvolala tak malá hrstka lidí s nepatrnými prostředky tak ohromný strach. Kdyby šlo jen o boj a zbraně, mohl by být Islámský stát poražen armádou. Z hlediska výzkumu je důležité zjistit, kdo jsou teroristé, co a proč dělají. Současné přístupy a opatření proti radikalizaci příliš nefungují, protože se většinou zaměřují na jednotlivce. Proto si Atran nemyslí, že bude dobré jen vypustit do vzduchu bomby a vybombardovat je. Podle rozhovorů s rekrutujícími členy teroristických organizací k nim nováčci přicházejí s nadšením i se soucitem, hledají dobrodružství a oni jim dávají pozitivní příklad, že nenaletěli. Musíme pochopit, proč a jak se lidé radikalizují, ale samozřejmě porazit Islámský stát i vojensky. Cílem je jádro těch, které láká extremismus. Tedy mladí lidé v průměru 26 let (často to je i mnohem méně).

Dochází zde k zásadnímu střetu světa vědy a politiky, které jsou naprosto odlišné. Akademický svět spočívá v hledání poznání, důkazů, faktů a pravdy, opakem je politický svět, kde vládne rozum a taktika. Věda a její výzkumy nám ukazují, oč se skutečně jedná.

Je otázkou, zda to politici přijmou nebo ne, ale přinejmenším je potřeba manipulovat s informací podloženými důkazy a na základě nich činit kompetentní rozhodnutí (Gebelhoff, 2017).

2.1.1 Přehled současného výzkumu

Z výzkumu terorismu v České republice stojí bezesporu za zmínku internetový projekt REXTER – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu, který vznikl na Masarykově univerzitě v Brně. Výzkumem terorismu se zde zabývá Maxmilián Strmiska, který se ve své studii s názvem *Terorismus a demokracie: Pojetí a typologie subverzivního teroristického násilí v soudobých demokraciích* řeší pojetí soudobého politického terorismu, soustřeďuje se na vymezení a typologie protirežimního teroristického násilí uplatňujícího se v soudobých pluralitních demokraciích. Mimo jiné byl i řešitelem grantu GAČR „Pluralitní demokracie a subverzivní terorismus“, na který navázal grant Miroslava Mareše „Politické násilí a terorismus v České republice“ (cit. dle Mareše, 2003).

Na policejní akademii v Praze se terorismu věnuje především Marián Brzybohatý, který již byl v této práci zmiňován. Ve svých pracích shrnul postupy proti terorismu, nejvýznamnější skupiny, aktivity, zbraně a protiteroristické aktivity (cit. dle Mareše, 2003).

Významným badatelem v oblasti historicko-psychologické dimenze terorismu je také zmiňovaný Jan Zeman (2002).

Některé poznatky o terorismu byly získány i s pomocí výzkumů v původně jiných oblastech. Fiala, Chmelík a řada dalších autorů obohatili informace o terorismu při svých výzkumech extremismu. Práce zaměřené na varianty tohoto fenoménu v českém kontextu zveřejnil Institut pro kriminologii a sociální prevenci (cit. dle Mareše, 2003).

Vojtíšek a Brahe se v religionistických pracích zmiňují o náboženském násilí a terorismu. Tento fenomén zkoumaly i některé práce z vojenskotechnické a kriminalistické oblasti, zejména Janíček a Drahovzal (cit. dle Mareše, 2003).

Krulík řešil okruh protiteroristické politiky v ČR a právní aspekty boje proti terorismu. Stejným tématem v ČR i ve světě se zabývali Lukášek, Píkna, Šturma a Mareš (cit. dle Mareše, 2003).

Vliv terorismu na politiku je nezanedbatelný, ve své práci to potvrdil i Barša (cit. dle Mareše, 2003).

Podle řady autorů je v současnosti důležitý výzkum islámského světa a Blízkého východu, kterým se u nás zabývá Mendel, Kropáček a Čejka (cit. dle Mareše, 2003).

Mendel spolu s Bečkou zkoumali i vztah islámu k ČR (cit. dle Mareše, 2003).

3 VLIV TERORISMU NA PSYCHIKU

Vliv terorismu na psychiku je nesporný a je důležité si uvědomit, že jeho dopad je právě na ni směřovaný. Na každého člověka má ale jiný vliv. Terorismus útočí jak aktivně (velkou ničivou silou zbraní), tak i psychologicky (v podobě strachu a nejistoty u lidí, kteří se obávají o své životy) (Hubinková, 2008).

Chmelík (2004) uvádí, že řada útoků uplatňuje jako prostředek nátlaku jednání, které směřuje proti tělesné integritě a osobnosti člověka. Obvyklé jsou výstražné popravy, atentáty nebo například usmrcení členů rodiny významného funkcionáře. Cílem je vytvořit nátlak a získat patřičnou medializaci činu či zdůraznění brutality, agresivního útoku.

Dle mého názoru je důležité objasnit si některé základní pojmy. Osobnost je z hlediska psychologie natolik složitý a obsáhlý pojem, že není možné jej snadno definovat.

Drapela (1997, s. 14) ve své knize uvádí definici, že osobnost je „*dynamický zdroj chování, identity a jedinečnosti každé osoby*“. Dle Balcara (1983, s. 13) nám „*osobnost z hlediska psychologie vyjadřuje vnitřní jednotu a strukturovanost obsahu duševního života lidského jedince, a to v daném okamžiku i v průběhu času, kdy jde o totožnost jedince po duševní stránce se sebou samým v různých obdobích a za různých okolností jeho života*“.

Smékal (2004, s. 28) popisuje osobnost tak, že: „*Člověk je osobností tehdy, když má svou tvář, je autorem svých činů, nekopíruje a nenapodobuje, ale když zodpovědně stojí za tím, co dělá, když jedná s vědomím svých činů.... Jak uvědoměle, odpovědně a ohleduplně řeší úkoly svého života.*“

Existuje celá řada teorií osobnosti. Jejich společné rysy uvádí Linzey a Hall (cit. dle Balcara, 1983, s. 17).

1. Souhrnnost – osobnost je úhrnem psychologických prvků jedince.
2. Jednota – osobnost je zdrojem integrace, jednoty jedince.
3. Přízpůsobení - osobnost je příznačným způsobem, jímž se jedinec přizpůsobuje podmínkám.
4. Jedinečnost – osobnost je to, co jedince psychologicky odlišuje od druhých.

5. Podstatu – osobnost je to, co je pro člověka nejpříznačnější z hlediska jeho podstaty – to co člověk psychologicky skutečně je.

Důležitou složku osobnosti tvoří role. Role představuje to, co se od člověka očekává v různých situacích vzhledem k jeho pohlaví, věku, společenskému postavení, zaměstnání atd. S rolí se lidé v různé míře ztotožňují.

3.1 Psychoanalytická teorie osobnosti

Utváření a vývoj osobnosti posuzují jednotlivé psychologické směry různě. Vytvářejí tak teorie, kterých je celá řada. Nejznámější z nich je psychoanalytický přístup Sigmunda Freuda, který vychází z tvrzení, že většina našeho jednání a chování je řízena nevědomými procesy.

Jeho pojetí vývoje osobnosti se dělí do 5 dynamických etap:

1. Orální
2. Anální
3. Falické
4. Latentní
5. Genitální

3.2 Struktura osobnosti

Struktura osobnosti nám dělí osobnost na jednotlivé složky, jež ji tvoří. Opět se zde nachází celá řada teorií. V dřívějších dobách bylo snahou psychologů nalézt vrstvy osobnosti, které se dělily podle vývoje nebo podle toho, která vrstva je řídicí.

Mezi nejznámější můžeme zařadit teorii již zmíněného Sigmunda Freuda a jeho dělení osobnosti na Id, Ego a superego. Freud přirovnával lidskou mysl k ledovci. Malá část vyčuhující nad hladinu je vědomí (tedy to, co si uvědomujeme), část hned pod hladinou nazýval předvědomí (tedy to, na co v současné době nemyslíme, ale budeme-li chtít, snadno si to vybavíme) a poslední částí je nevědomí (přání, nedostupné vzpomínky, impulsy, které ovlivňují naše chování a jednání) (Drapela, 1997).

„Přestože psychoanalýza jako vědecká teorie má určité nedostatky, psychoanalytický výklad osobnosti zůstává nejúplnější a nejvlivnější teorií osobnosti, jaká kdy byla vytvořena“ (Nolen-Hoeksema, 2012, s. 542).

Tradiční strukturu osobnosti rozdělil Smékal (2009) na následující složky:

- 1) stavba těla,
- 2) temperament (vrozené vlastnosti, určují dynamiku a intenzitu prožívání),
- 3) schopnosti (znalost nebo dovednost, zahrnuje nadání a výkon),
- 4) motivace (dodává energii a směr činnosti jedince),
- 5) charakter,
- 6) jáství (možná též rysy),
- 7) životní dráha.

Dynamická struktura osobnosti vytváří hierarchický pohled na osobnost a tvoří ji morfologické, autonomní, humorální, afektivně-impulsivní funkce, bdění, celková osobnostní integrace atd. (Smékal, 2009).

V současnosti se užívá spíše dělení podle obsahu (Franclová, 2012/2013):

1. Temperament

Temperament označuje obecné vlastnosti duševní dynamiky, způsob, jímž probíhají duševní děje. Jednou z nejstarších teorií je teorie Hippokratova, později přepracovaná Galenem. Osobnost se dělí na cholera, sangvinika, flegmatika a melancholika. Můžeme sem zařadit i Kretschmerovu konstituční typologii, jež dělí osobnost na cyklotymní, schizotymní a viskózní typ.

2. Rysy (vlastnosti, dimenze) osobnosti

Vlastnosti osobnosti jsou konzistentní vzorce chování, vrozené anebo získané. Jsou to dispozice chovat se určitým způsobem. Například Allport je rozdělil na vnější (behaviorální rysy) a vnitřní (emoční a kognitivní), které musíme odvodit, nelze je přímo pozorovat.

3. Motivace

Je soubor vnitřních intrapsychických sil, které aktivují a směřují naše chování k cíli. Opět existuje celá řada teorií. Například Freud tvrdil, že většina motivů je nevědomých. Zařadit sem můžeme například Maslowovu hierarchii potřeb nebo

Adamsovu teorii spravedlnosti. Na zjišťování motivů byl Murrayem vyvinut Tematicko Apercepční Test – TAT.

4. Kognitivní stránka osobnosti = sebepojetí

Většina vnějších vlivů působí na fungování člověka především prostřednictvím jáských procesů a struktur než přímo. Lidské Já tedy leží v centru řady kauzálních procesů.

5. Intelligence

Někteří autoři sem řadí také inteligenci, protože slouží ke zpracování informací o sobě a je základem kognitivní stránky osobnosti.

6. Spiritualita

Blatný (2010) a Říčan (2010) řadí do základních vlastností osobnost také spiritualitu.

7. Osobní pohoda (well-being)

Je jeden z novějších konstruktů, který patří do psychologie osobnosti. Je to dlouhodobý či přetrvávající emoční stav, ve kterém je reflektována celková spokojenost člověka s jeho životem. Jejimi částmi je například štěstí či životní spokojenost. Je předmětem zkoumání pozitivní psychologie

Mimořádné události různého charakteru dopadají na psychiku postižených, svědků, záchranářů, příbuzných, popřípadě pozůstalých. Kromě psychických následků vzniklých v průběhu nebo těsně po události sem můžeme zařadit posttraumatickou stresovou poruchu, která se projevuje postupem času. Zasahuje do osobní struktury v oblasti emocionální, kognitivní a behaviorální. Následky mají vliv na vztahy, somatické potíže, motivaci a priority. Dále sem můžeme zařadit hromadné psychické reakce vzniklé při anebo bezprostředně po události. Projevují se regresí myšlení, zkresleným vnímáním situace, dezorganizovaným myšlením, agresivitou nebo abnormální únikovou reakcí (skok z okna) popřípadě neaktivními reakcemi (Bartůněk, 2016).

„Terorismus tedy strachem, který vyvolává u cizích, posiluje sebevědomí (jistotu, bezpečí, pocit kompetence) „vlastních“, přináší potřebný náboj sounáležitosti, který má ústít v rychlou změnu postojů u těch, za něž teroristé bojují.“ (Zeman, 2002, s. 75).

3.3 Trauma

Trauma je psychická a somatická reakce na extrémně silný stresující zážitek či na dlouhodobě působící stresovou situaci. Tím, že na člověka působí stresor, jsou oslabeny a narušeny psychické obrany a adaptační mechanismy pro vyrovnávání se se zátěží.

Traumatizující událost překračuje schopnosti člověka ji emočně zvládnout a jde v ní o ohrožení života, zdraví, tělesné či psychické integrity. Aby došlo k traumatizaci, musí nastat extrémní ohrožení při znemožnění smysluplné akce.

Vliv má osobní vulnerabilita, osobní, rodinné a celospolečenské zkušenosti, rodinné i kulturní normy, emocionální, kognitivní, sociální a behaviorální abnormality následující po silném stresoru. O úspěšném vyrovnání se s traumaty rozhoduje pravděpodobně dostatek sociální opory, která pomáhá události dodat smysl (Baštecká, 2005).

Slezáčková (2012) dále dělí úrovně traumatizace a traumata.

Úrovně traumatizace:

1. Primární traumatizace: přímé oběti
2. Sekundární traumatizace: přímí svědci, osoby příbuzné, blízké oběti
3. Terciární traumatizace: záchranáři, nepřímí svědci, nepřibuzné osoby (často nadměrně senzitivní, úzkostní či v minulosti traumatizovaní jedinci)

Dále sem můžeme zařadit druhotnou traumatizaci, která nasedá na traumatizaci primární a její příkladem je například traumatizace v důsledku nešetrného výslechu policie apod..

Traumata můžeme dělit do čtyř základních kategorií:

1. Traumata způsobena člověkem (přepadení, zabití, znásilnění, války, mučení, terorismus...).
2. Traumata způsobena technikou, průmyslem (dopravní nehody, pád letadla, požáry, výbuchy...).
3. Traumata způsobena přírodními katastrofami (sopky, povodně, tsunami, laviny...).
4. Traumata způsobena jinými jevy (úrazy, ztráta blízké osoby, ztráta dítěte, rozvod...).

Dopady traumatizace

Závisejí na rozsahu oblastí duševního života a psychické činnosti, které byly traumatizací negativně zasaženy. Na intenzitu traumatizace mají vliv kulturní normy a celospolečenské zkušenosti. Co je v jedné kultuře traumatizující, může být ve druhé kultuře běžné. Intenzita dopadu může být snížena vírou v dobro světa a člověka, pocitem bezpečí, osobními zkušenostmi z dětství, osobní historií, špatnou výchovou, manželem atd. Všeobecně platí tvrzení, že se lépe snáší traumata, při kterých bylo postiženo více lidí (Dušková, 2015/2016).

Lidé prožívající náhle traumatické zážitky teroristických útoků, mohou i v následujících letech zažívat nejen zdravotní problémy, ale především velká psychická traumata, které je nezbytně nutné odborně zpracovat (Hubinková, 2008).

3.4 Stres

Seley (cit. dle Křivohlavého, 1994, s.10) uvádí, že stres je výsledek interakce mezi silou působící na člověka a schopností organismu této síle odolat. Jedná se tedy o ohrožení organismu v důsledku nadměrných požadavků na fyziologické a psychické rezervy. Stresory mohou být fyzické (zranění), psychické (konflikty s partnerem), domnělé (katastrofické scénáře) a anticipované (zkouška). Pokud jedinec stres neřeší, může přejít až do chronického stádia, kdy pociťuje negativní napětí i z původně nesouvisející situace.

Fáze stresu dle Ayersové a de Vissera (2015):

- 1) Poplach: okamžitá tělesná reakce, připravuje na útok nebo útěk
- 2) Rezistence: tělo se pokouší vyřešit stres a vrátit se k normálu
- 3) Vyčerpání: pokud nadále pokračuje působení stresoru

Řada výzkumů poskytla dostatek informací o tom, že stres má vliv na ischemickou srdeční chorobu. Epidemiologické studie dokazují, že přírodní katastrofy, válka, terorismus nebo i sportovní události můžeme spojovat se zvýšeným počtem srdečních onemocnění a úmrtí.

Například v USA po teroristických útocích z 11. září 2001 stoupl počet diagnostikovaných ICHS o 53 % (Ayersová a de Visser, 2015).

Stres u člověka způsobuje úzkost, vztek a agresi, apatii, depresi, oslabení kognitivních funkcí. Fyziologickou reakcí na stres je reakce útok nebo útek.

3.5 Krize

Mluvíme-li o krizi, máme na mysli subjektivně ohrožující situaci s velkým dynamickým nábojem, která je způsobena náhlým, nepředvídaným zlomem či diskontinuitou vývoje.

Bez ní by nebylo možné dosáhnout životního posunu. Jedná se o zdroj stresu. Jedinec nemá pro řešení krizové situace strategie, musí improvizovat a riskovat. Většinou je krize prožívaná jako nepříjemný stav, protože s sebou nese nejistotu, nepředvídatelnost, krok do neznáma. Krizi můžeme považovat za příležitost ke změně, která může být pozitivní i negativní. Jedinec v krizové situaci zažívá pocity úzkosti, zmatku, chaosu, strachu, nejistoty, ale i beznaděj (Vodáčková, 2002).

Dle Vodáčkové (2002) máme několik základních druhů krizí:

1. Situační krize: důsledek vnějších, většinou neočekávaných situací (náhlá ztráta zdraví, úraz).
2. Krize z očekávaných životních změn/transitorní krize: očekávané životní změny (ztráta důležité životní role, postavení).
3. Krize pramenící z náhlého traumatizujícího stresoru (psychické trauma, PTSD, frustrace).
4. Krize zrání/vývojová: vnitřní životní změny, v určitých fázích vývoje (ustrnutí vývoje Ega).
5. Krize pramenící z psychopatologie (poruchy osobnosti, neurotické potíže).
6. Neodkladné krizové stavy (akutní psychotické stavy, alkoholová intoxikace).

4 VLIV TERORISMU NA PSYCHIKU OSOB TERORISMEM POSTIŽENÝCH

Světová zdravotnická organizace (WHO) vydala Mezinárodní klasifikaci nemocí a souvisejících zdravotních problémů. U nás je častěji známa pod názvem Mezinárodní klasifikace nemocí. MKN označuje a klasifikuje lidské problémů, poruchy a nemoci.

F4 neurotické poruchy a poruchy vyvolané stresem:

- F 43 Reakce na závažný stres a poruchy přizpůsobení.
- F 43.0 Akutní reakce na stres.
- F 43.1 Posttraumatická stresová porucha.
- F 43.2 Poruchy přizpůsobení.
- F43.8 Jiné reakce na závažný stres.
- F43.9 Reakce na závažný stres nespecifikovaná.
- F 44 Dissociativní poruchy.
- F 44.0 Dissociativní amnézie.
- F 62.0 Přetrvávající změna osobnosti po katastrofické zkušenosti.

4.1 Reakce a poruchy vyvolané stresem

Nyní se blíže podíváme na obsah jednotlivých shora vyjmenovaných poruch.

4.1.1 F 43 Reakce na závažný stres a poruchy přizpůsobení

Do této skupiny řadíme poruchy vzniklé na základě závažného stresujícího zážitku. Každý člověk reaguje na situaci jinak, proto se u někoho porucha může projevit a u jiného ne.

4.1.2 F 43.0 Akutní reakce na stres

Akutní reakce na stres je přechodná porucha větší závažnosti, která vzniká u jedince bez zjevné zátěže psychické poruchy jako odpověď na výjimečný fyzický nebo duševní stres. Stresorem může být zážitek zahrnující vážné ohrožení bezpečnosti nebo integrity jedince či blízkých osob (živelná pohroma, úraz, ozbrojený konflikt) nebo neobvykle

náhlá a ohrožující změna v sociálním postavení či v mezilidských vztazích jedince. Rychle odezní. Většinou se příznaky začínají zmenšovat už za 24 - 48 hodin, obvykle jsou už minimální asi po třech dnech. Typický je útlum korových funkcí, řízení přebírá podkoří (jiný princip fungování a rozhodování). Na toto období může být částečná nebo úplná amnézie. Přítomné bývají i vegetativní příznaky.

4.1.3 F 43.1 Posttraumatická stresová porucha

Posttraumatická stresová porucha je duševní porucha, která vzniká v období tzv. „zdánlivého klidu“ a to většinou do šesti měsíců po závažné traumatizující události (můžeme ji diagnostikovat i po této době, ale za předpokladu, že nelze určit jinou poruchu). Může za ni prokazatelné trauma, kterého se postižený zúčastnil sám, jako svědek, nebo se ho zúčastnila jeho blízká osoba. Jedná se o stav, kdy selhává začlenění traumatického zážitku mezi ostatní každodenní zkušenosti.

Typickým příkladem je opakované znovu vybavování nebo znovu prožívání události ve vzpomínkách, denních živých představách a snech. Přítomno bývá nápadné emoční stažení, citové otupění, vyhýbání se podnětům, vegetativní poruchy, poruchy nálady a abnormální chování. Obvyklá je i úzkost, deprese i suicidiální myšlenky. U většiny pacientů můžeme očekávat uzdravení, ale v malém množství případů může nastat chronický průběh trvajícím i několik let, který vede k trvalé změně osobnosti. Častěji jí trpí ženy než muži, a to zhruba v poměru 2:1. Hrubým odhadem se porucha rozvine u 10-30 % lidí (Baštecká, 2005).

4.1.4 F 44 Disociativní poruchy

Tento pojem můžeme chápat jako ztrátu spojitosti osobnosti. Dissociativní jsou takové obsahy vědomí, které byly vytěsněny, ale stále ovlivňují psychiku jedince.

Disociativních poruch existuje několik, společným charakteristickým znakem je nesoulad či úplná ztráta spojení mezi vzpomínkami na minulé prožitky, vědomím sebe sama, svých pocitů a omezení či neschopnost ovládnutí tělesných pohybů. Výskyt těchto poruch je vzácný (Sarisová, 2015).

4.1.5 F 44.0 Disociativní amnézie

Disociativní amnézie je funkční porucha paměti, která se týká traumatizujícího stresujícího zážitku. Postižený není schopen zpracovat, přijmout a vzpomenout si na onu situaci, která se udála. Důležité je vyloučit organickou poruchu mozku, intoxikaci či nadměrnou únavu.

4.1.6 F 62.0 Přetrvávající změna osobnosti po katastrofické zkušenosti

K přetrvávající změně osobnosti může dojít po katastrofické zkušenosti, která byla velmi intenzivní. Její vliv tak považujeme za zásadní na rozvoji psychické poruchy. K trvalým změnám osobnosti docházelo u lidí vracejících se z koncentračních táborů, u lidí vězněných v dlouhodobém zajetí s trvalou hrozbou usmrcení nebo u obětí terorismu. K typickým symptomům patří nedůvěra až nepřátelství vůči okolí, sociální stažení a pocity prázdnoty, beznaděje, odcizení a trvalého ohrožení. K diagnostikování poruchy je nezbytné trvání alespoň dvou let (Pavlovský, 2012).

4.2 Vyrovnávání s traumaty

McMains a Mullins (cit. dle Baštecké, 2005, s. 52). Člověk se vyrovnává s traumatem nevědomě pomocí obranných mechanismů a vědomě pomocí copingových strategií. Copingové strategie jsou způsoby a formy chování, kterými se přizpůsobujeme nárokům života. Dělíme je na adaptivní (které posilujeme) a maladaptivní (snažíme se je eliminovat).

Důležitý je kontakt s vlastními pocity, schopnost projevit je, odžít si je, přijmout sociální podporu, pomoc, schopnost využít minulé zkušenosti, uchovat si víru a naději. Musíme si uvědomovat vlastní hranice, být schopni odmítnout, orientovat se v situaci, přijmout sociální podporu a pomoc.

Můžeme sem zařadit i obranné jednání, které nemusí být vždy plně uvědomované. Příkladem je agresivní reakce (jak navenek, tak i vůči sobě), únikové chování (prýč ze situace, únik do vnitřního světa, alkohol), panická reakce (dezorientace, neúčelné reakce, snížení kontaktu s okolím) a derealizace či depersonalizace (Vodáčková, 2002).

Dle Paulíka (2017) jsou obranné mechanismy více či méně neuvědomované způsoby omezování úzkosti, které pramení z ohrožení sebepojetí. Jedná se o změnu hodnocení a prožívání vnímané reality. V podstatě jde o sebeklam. Podrobně se obrannými mechanismy zabýval Sigmund Freud. Zařadit sem můžeme vytěsnění (vyloučení impulsů či vzpomínek do nevědomí), projekci (připisování vlastních nežádoucích vlastností druhým) nebo popření (popírání existence nepříjemné skutečnosti). Obranných mechanismů existuje celá řada.

Příkladem obou těchto jevů je pocitová reakce, která se objevuje u rukojmích tzv. Stockholmský syndrom. V první chvíli slouží k přežití, později jako způsob zvládnání situace. Jedná se o nejznámější pojem, který je spjat s terorismem a psychologií. Název dostal tento jev po události z roku 1974 ve Stockholmu. Muž přepadl banku, a protože zde byl obklíčen, usadil se se čtyřmi rukojmími v trezoru banky. Jako další krok bylo propuštění jeho bývalého spoluvězně, který za ním přišel vyzbrojený do trezoru. Oba muži pak týden vyjednávali s policií v otřesných podmínkách trezoru, kde nebylo větrání ani sociální zařízení. Rukojmí byli ukazováni škvírou ve dveřích s pistolí pod bradou, svazováni dráty, aby se v případě chemických útoků sami uškrtili a přesto při útoku speciálních jednotek chránili svým vlastním tělem únosce. Zdůvodňovali to, že je chrání proti policejní brutalitě. Jedna rukojmí se dokonce do únosce zamilovala a prohlásila, že na něj počká a provdá se za něj.

Stockholmský syndrom je tedy fenomén patologické citové vazby oběti k pachateli, který vzniká na základě absolutní kontroly nad životem a smrtí, kdy pachatel umožní oběti přežít. Někdy se to také nazývá „identifikace přežití“, či „identifikace s agresorem“. Tento syndrom lze zařadit mezi psychologické obranné reakce, které umožňují přežití, a přetrvává i poté, kdy ohrožení pomine. Oběť se identifikuje s únoscem, neboť je její osud s jeho velmi úzce svázán (ohrožení pro ni znamená nikoli jednání únosce, ale paradoxně jednání policie). Ve vypjaté atmosféře vyjednávání přijme oběť při dlouhodobějším styku část hodnot a osobnostních rysů pachatele, tím víc, čím víc jí dá pachatel najevo, že její život souvisí s jeho. Oběti tak na základě pudu sebezáchovy nic jiného nezbyvá. Předpokládá se, že se tak děje pomocí racionalizací, které ospravedlňují vlastní morální selhání v preferenci vlastní sebezáchovy před nemorálním jednáním únosce.

„Tento vnitřní konflikt pak zapříčiní patologickou citovou vazbu k pachateli ve formě přenosového vztahu, v němž si oběť vybere raději sympatie k pachateli než selfakuzaci“ (Zeman, 2002, s.128). Selfakuzací se rozumí sebeobviňování.

4.3 Přenos a vyjednávání

Přenos se projevuje i opačně a to od pachatele k oběti. Teroristé jsou si tohoto jevu dobře vědomi, a proto se mu snaží vždy zabránit. Jednak využívají odosobnění (zakrývají obličej, svazují ruce nebo jim brání v mluvení rouchy).

K přenosu může dojít i mezi vyjednávačem a pachatelem. Vyjednávač figuruje jako prostředník mezi policií a pachatelem, zprostředkovává mezi nimi komunikaci, snaží se získat čas a zabránit agresi. Často ve své roli projevuje negaci vůči policii a snaží se udržet identifikaci objektu nenávisti spojenou s policií právě svým prostřednictvím a navodit tak představu konfliktní situace, kdy jsou rukojmí na straně únosce. Opravdovost tohoto kontaktu může rozhodnout o dalším jednání. Vytvoření přenosu je tedy nezbytné, pokud chceme, aby bylo vyjednávání úspěšné. Vyjednávač přebírá za pachatele a jejich život vědomě částečnou zodpovědnost.

Jeho role je velmi složitá, neřídka kdy se stává, že projeví úsilí být vyměněn za jiného, který si žádný vztah k pachatelům ještě nevytvořil. Pachatelé jsou si toho vědomi. Výměna vyjednávače jim prozrazuje chystanou akci policie, a proto často odmítají mluvit s někým jiným než s tím jejich původním (Zeman, 2002).

4.4 Role médií

Často se setkáváme s otázkou, zda je etické zveřejňovat informace o teroristickém činu. Jen málo novinářů si je vědomo, že jen díky nim má terorismus skutečný účinek a je jen otázkou, zda by bez jejich povrchního zájmu vůbec existoval.

„Média a terorismus tvoří v jistém smyslu interaktivní celek. Teroristé média často zneužívají podobným způsobem jako přední politici – „teatrální“ vypjatý způsob jejich vystupování útočící na nízké city diváků je podobný jako patetický projev propagandy teroristické, s tím rozdílem, že „harašení“ zbraněmi pravidelných armád a ostatních

bezpečnostních složek se děje na pozadí ofiiality a legálnosti, jakkoli množství jejich obětí mezi nevinnými civilisty je nesrovnatelně větší“ (Zeman, 2002, s. 132). Oba tyto projevy přitahují pozornost a zvyšují sledovanost, což je pro většinu médií důležitější než objektivita.

Zároveň média obvykle vykreslují bojovníky proti terorismu jako hrdiny, kteří v zájmu zabránění terorismu mohou využívat mimořádné prostředky. Často to vede k ovlivňování veřejného mínění a až k vytváření kladného hodnocení vojenského řešení konfliktů (Zeman, 2002).

Profesionální postoj mediálních pracovníků by vyžadoval jistou vyváženost. Zamlčování informací by mohlo zvyšovat nebezpečí pro další osoby, které se při informacích mohou rozhodovat, zda se nějakým veřejným akcím dočasně vyhnou, což je jejich právo. Kromě toho mají v demokracii nárok na tyto informace. Na druhé straně by média měla spíše jen suše informovat a zdržet se nadměrného vyvolávání emocí.

4.5 Krizová intervence

Jedná se o odbornou práci s klienty, kteří zažívají ohrožující situaci. Jejím aktuálním cílem je stabilizovat stav klienta a snížit nebezpečí, že se bude krizový stav dále prohlubovat. Perspektivním cílem je propracování blízké budoucnosti a nasměrování klienta na další možná řešení. Zaměřuje se jen minulost nebo budoucnost, která souvisí se současnou krizovou situací a podporuje ho v jeho kompetencích, schopnostech a dovednostech, aby dokázal situaci aktivně řešit a využívat plně svého potenciálu i potenciálu svého okolí. Krizová intervence využívá aktivní naslouchání, zrcadlení (reflexe klienta), vedení hovoru, parafráze, kotvení, práce s copingovými strategiemi, neverbální komunikace, práce s katastrofickým scénářem, přeznačkování a ventilace pocitů (Vodáčková, 2002).

Cílem krizové intervence je dle Duškové (2015/2016):

1. Stabilizace emočního stavu.
2. Zabránění nežádoucím strategiím.
3. Posilování kompetencí klienta.
4. Podpora využití osvojených strategií.

5. Rozšíření nabídky vhodných řešení.
6. Podpora v procesu rozhodování.
7. Příprava na střet s překážkou.
8. Zvyšování náhledu, korigování chybných kognitivních schémat.
9. Vyčlenění jádra problému.
10. Sestavení krizového plánu.
11. Podpora v adaptaci na zásadní změny v životě.
12. Sdílení s druhým člověkem.
13. Zajištění základních potřeb.

Důležité je rozdělit si potřeby klienta na aktuální (ošetření akutního stavu klienta, stabilizace jeho emočního stavu, zajištění jeho bezpečí, přežití) a perspektivní neboli dlouhodobé (podpora kompetencí, samostatnosti klienta, zvládnutí následků, popřípadě odkaz do psychoterapie).

4.6 Vliv terorismu na psychiku osob přímo nezúčastněných

4.6.1 Reakce na smrt blízkého

Reakce na tragickou smrt bývá různá. Jedná se o smrt, která byla neočekávaná, a je prožívaná o to hůře, způsobí-li jí jiný člověk. Typickým příkladem je právě terorismus nebo vražda. Obecně je za nejhorší ztrátu považována smrt dítěte.

Při teroristických útocích se stává, že se lidská těla často dohledávají v troskách. Člověk je nezvěstný a jeho pozůstalí si vytváří fantazijní představy o tom, co se stalo (Dušková, 2015/2016).

Fáze truchlení dle Kastové (2000):

Truchlení trvá obvykle půl roku až rok.

1. Popření.
2. Vznik silných, nekontrolovaných emocí jako je bolest, neklid, úzkost, strach, zlost, pocity viny atd.
4. Odpoutávání.
5. Formování nového vztahu k sobě, okolí, světu.

5 PSYCHIKA TERORISTŮ

Bonanate (1997) uvádí jako synonymum ke slovu terorista „bojovník“, „úderná síla“ či „revolucionář“. Teroristé samotní nemají rádi toto oslovení, neboť mají pocit, že má kriminalizující a stigmatizující podtext. Jejich vlastní sebedefinování je tak pro nás velmi důležité.

5.1 Různé pohledy na osobnost teroristů

Role a identita, kterou na sebe berou s celým rámcem existence a sebepojetí ve smyslu klasické psychologie, se zdá být poměrně stálou strukturou jejich vrozené osobnosti projevující se extrémními vlastnostmi jak v charakteru, tak i v temperamentové a postojevé oblasti. Projevy až dětské emotivity střídá chladnokrevnost a odvaha. Důležitá je pro ně „image“ (stereotypy, oblečení, myšlení, chování i mluvení), na které si velmi zakládají, protože jim nejspíše nahrazují obvyklé atributy rolí a statusů. Typická je pro ně teatrálnost a přehrávání, které často slouží jako nástroj k získávání nových stoupenců (Zeman, 2002).

Dle Pavlovského (2012) se běžná populace domnívá, že teroristé nemají morální zábrany a jsou to sebevrazi, psychopaté nebo duševně nemocní jedinci. Výzkumy ukazují, že tomu tak není a psychopatologie ani poruchy osobnosti u nich nejsou častější než u běžné populace. Zřejmé je to v teroristických skupinách, které by nebyly ochotné mít za člena jedince se zřejmou psychopatologií. *Obvyklým rysem mentalit teroristů je přesvědčení, že „já mám pravdu, já jsem dobrý, vy druzí jste špatní“. Nepřítel proto potřebuje být potrestán nebo vyloučen a je proto zobrazován jako agresor. Poněkud odlišný názor má Kaplan, který uvádí, že teroristé prošli v dětství ponížením, z něhož vyplývá pocit neúspěchu z nedostatku sebeúcty. V tomto směru je jejich osobnost defektní a nemůže zvládnout stres přiměřenými prostředky. Pokud lze nalézt výraznější psychopatologii teroristů, pak to na rozdíl od organizovaných teroristů bývá u atentátníků osamělých.*“ (Pavlovský, 2012, s. 93).

Hobsbawm ale ve své knize uvádí, že až 57 % atentátníků z Palestiny má vzdělání vyšší než střední školu. Stejně tak uvádí, že většina budoucích členů Al-Kajdy, jež odcházela v devadesátých letech do Afghánistánu na výcvik, pocházela ze střední nebo vyšší

vrstvy. Z velké části měla vysokoškolské vzdělání a inklinovala k přírodním vědám a inženýrství. Pouze malá část z nich chodila do náboženských škol (Hobsbawm, 2009, str. 104). Co tedy tyto lidi vede ke vstupu do teroristických skupin? Psychologové se jasně neshodli na tomto vysvětlení, uvádějí jen, že teroristická skupina může poskytovat svým členům příležitost a postavení sloužící k vytváření identity a self koheze, což se dobře uplatňuje při narcistickém založení nebo jiné patologii self. Není to jen doménou teroristických skupin, ale týká se i obecněji osobnosti teroristy. Tato patologie je vysvětlována pomocí tzv. „pozitivních“ a „negativních“ self objektů, kde se často zmiňujeme o „schizoparanoidní pozici“ osobnosti, která je vede k nutkání ničit pozitivní selfobjekty v představách a po prvním uskutečnění tohoto nutkání a realitě nastává nevratný další vývoj a pokračování v podobných aktivitách. To vychází z preference cílů nad prostředky, která se nazývá „machiavelianská inteligence“ a je pravděpodobně podkladem totalitářského stylu myšlení (Zeman, 2002). Důležitou složkou je identita. Výrost a Slaměnik (2008, s. 109) ji definují jako „*kdo jsem, kdo jsme nebo čím jsem, čím jsme*“. Identita označuje tu část self, která vymezuje já vůči světu a zejména vůči osobám lidské společnosti. Základem jsou již gramatické osoby používané v jazyce (já, ty, on, ona, ono, my, vy, oni), které lze považovat za selfobjekty abstraktní úrovně.

Machiaveliánská inteligence funguje i v politických stranách, klubech, klanech fanoušků i sektách. Významnou roli zde hraje osoba totalitního vůdce se silnou potřebou moci. Nemusí se nutně jednat o psychopatologického jedince, který má potěšení ze zabíjení, ale má schopnost machiaveliánské inteligence, která preferuje prostředky a strategie v principu červené královny (soupeření jedinců i skupin o teritoria a zisky v prostředí ostatních skupin a jedinců). Tento typ osobnosti je obvykle nespokojen svým postavením ve společnosti, a proto trpí frustrací. Ve skupině tvořené psychopatickými agresivními a submisivními jedinci může působit jako vůdce, který jednání svých podřízeným přímo neschvaluje, ale jedná ve stylu „účel světi prostředky“. Jejich jednání organizuje, poskytuje jim smysl života, ideologickou, gratifikační i justifikační záštitu a ač se většinou žádných akcí nezúčastní, využívá pro sebe jejich politický potencial (zásluhy vůdcům, vina stoupencům).

Totalitářské myšlení je neschopnost člověka vyrovnat se s nedokonalostí světa a tak si vytváří vlastní ideální svět. Zrcadlí se zde jeho vlastní nedokonalost, kterou si není

schopný připustit. V určitém období života není společnost schopna akceptovat jedince pro jeho handicap, ale i přednosti. V reakci na to se vyvíjí neschopnost tolerovat ambivalenci. Jedinec se pak uzavírá do svých představ, které jsou nekorigovány, ústí do bludných představ o ideálním stavu a hledá způsob jak představy realizovat (Zeman, 2002, s. 86).

Fundamentalismus se může zdát jako synonymum totalitářského myšlení, ale jedná se o pojem širší, který zahrnuje i sociálně psychologické aspekty jeho působení.

Na definici fanatismu se podílí celá řada faktorů. Podle Hole (cit. dle Zemana, 2002, s. 89) je fanatismus „úzkostný, vášnivý, spory a boj vyhledávající stav mysli.“ Z určitého pohledu je každý terorista fanatikem, neboť prosazuje vlastní hodnoty bez ohledu na druhé. Fanatismus je k vysvětlení terorismu zastaralý a jeho využití je velmi problematické.

Drbohlav považuje terorismus za jeden z kriminálních fenoménů dnešní doby, přičemž naráží na to, že v médiích jsou teroristé často označováni za psychopaty. Proto je vhodné si uvést znaky terorismu, které jsou zdánlivě podobné psychopatii, jako je antisociální násilí, absence lítosti a svalování viny na jiné. Nicméně u těchto pachatelů, zejména pak teroristických organizací, které tyto jedince koordinují, nacházíme celou řadu projevů v protikladu k psychopatii. Jejich fungování stojí převážně na loajalitě a poslušnosti, proto u nich nenalezneme celou řadu projevů typických pro psychopaty, jako je například sebestřednou, nespolehlivost a absence sebekontroly (Drbohlav, 2013, s. 102).

5.2 Profil teroristy

Z psychologicko-sociálního pohledu není profil teroristy přesně určený. Teroristé mohou být jak muži, tak ženy z různých socioekonomických tříd. Vůdci bývají obvykle ze středních či vyšších středních tříd. Teroristou se může stát akcentovaná osobnost, ale i životní ztroskotanec, který má omezené možnosti volby, stylu, ale nemusí zažívat nepříznivé sociální podmínky, teroristická skupina mu však dává možnost zajímavého a relativně snadného života, především z ekonomického pohledu. Mezi teroristy se nacházejí jak středoškolsky, tak i vysokoškolsky vzdělaní lidé. Většinou pocházejí

z dobrých společenských a ekonomických podmínek. Teroristé věří ve svou morální dominanci, která je jediná pravdivá a v zájmu těchto idejí je jejich jednání odůvodněno cestou k cíli (Hubinková, 2008).

Dle Chmelíka (2004) se psychologové spolu s policisty shodli na charakteristických vlastnostech pachatelů teroristických činů.

5.2.1 Somato-psychické zvláštnosti

Vrozené vady.

Následky úrazů (zejména hlavy).

Impulsivita (zbrklé jednání, okamžité uspokojování potřeb, nevyhodnocuje důsledky jednání, slabý úsudek, omezené kognitivní funkce).

Emoční labilita až depresivnost (výbušnost, prchlivost, změny nálad, rozmrzelost).

Slabá frustrační tolerance (neadekvátní reakce na stres, neschopnost zvládat úzkost, reakcí na frustraci a úzkost je agrese).

Patologická změna po volní stránce se projevuje až výpadky zraku a depersonalizací.

Duševní problémy vyžadující častou hospitalizaci.

5.2.2 Zvláštnosti osobnosti

Zvýšená citlivost na podněty (např. na kritiku, podezřívavost, bojácnost..).

Introvert až samotář (sám se izoluje ze společnosti, schází vazby na mezilidské vztahy, je oproštěn od pocitů viny a lítosti).

Obviňuje druhé (nehledá vinu u sebe, ale u ostatních, kterou generalizuje na celou společnost).

Bizardnost názorů na pověry, magické myšlení, náboženství, sexualitu, politiku, podléhá sebeklamům a násilným fantaziím.

Patologické projevy a orientace se projevují pyromanií, krutostí vůči zvířatům, vyhledávání rvaček, neposlušností, záchvaty zlosti, odmítáním autorit, silnou orientací na násilí, kterou čerpá z brutálních filmů, agresivní hudby, sběratelstvím a vztahem ke zbraním všeho druhu, symbolismem, sebepoškozováním a násilím vůči společnosti i jednotlivcům.

Co dělá z normálního člověka teroristu. Pokud budeme vycházet z předpokladu, že člověk se teroristou nerodí, ale stává, můžeme vycházet z celé řady psychologických hypotéz.

5.2.3 Psychologické hypotézy

Uvádí je Brzybohatý (2009):

Hypotéza frustrace-agrese

Tato hypotéza je jednou z nejčastějších a vychází z rozdílu mezi rostoucím očekáváním a potřebami jejich uspokojení. Již v sedmdesátých letech minulého století se chápalo teroristické jednání jako reakce na zklamání v oblastech politiky, ekonomiky, osobních potřeb nebo cílů, ale v současnosti chápeme podobné přístupy jako značně zjednodušující. Někteří autoři tvrdí, že uvedená hypotéza málo vypovídá o sociální psychologii, zaujatosti, nenávisti a fanatismu, které jsou hlavními stimulanty extrémního násilí.

Hypotéza záporné identity

Uvedený proces zahrnuje odmítnutí sociální role všeobecně žádoucí, která je nahrazena např. rolí rebela nebo mstitele.

Narcisovská hypotéza vzteku

Tato teorie chápe teroristy jako duševně nemocné. Pokud není narcismus v raném stádiu neutralizován, vyvíjí se jedinec jako sociopatický, domýšlivý a egoistický. Terorismus se pak může projevit jako narcistický vztek. Tyto jedinci potřebují vnějšího nepřítele, na kterého mohou přenášet vlastní nedostatky a neúspěchy. Teorii potvrdily i studie prováděné v sedmdesátých letech v SRN, které ukázaly, že mnoho teroristů nebylo úspěšných v osobním nebo profesním životě (cit. dle Ibañeze, 2009).

5.2.4 Motivace terorismu

Podle Brzybohatého je z hlediska pochopení terorismu a jeho kontroly nebo potlačování důležité pochopit motivaci. Řada odborníků se ale shoduje, že tato oblast je nedostatečně prozkoumaná, protože naráží na řadu technických problémů. Teroristům

obvykle nelze zaslat dotazník, vést s nimi diagnostický rozhovor nebo je podrobit testům - a čistě psychologické prostředky zas ignorují reálné ekonomické, politické a sociální faktory, které se na motivaci terorismu podílí stejně jako faktory biologické a fyziologické.

Drtivá většina teroristů si je jistá, že jejich jednání je morální a legální. Na otázky týkající se etiky nebo právní stránky věci obvykle používají místo argumentů verbální klišé (bojují za národ, boha, svobodu, spravedlnost nebo třeba společnost). Přestože se tato klišé mohou jevit jako prázdná a ve vztahu k terorismu nepřijatelná, z hlediska teroristů jsou nezbytností k uchování osobní integrity.

K tomu, aby se člověk stal teroristou, může vést řada podnětů:

- Traumatizující zážitek, který je doprovázen silným pocitem nenávisti (např. násilná smrt blízkého člověka, nespravedlnost, sociální konflikt).
- Frustrace, která je často uváděna v souvislosti s krizí identity příslušníků islámských komunit žijících ve většinové společnosti.
- Racionální úvaha, při níž je terorismus považován za jedinou možnou nebo optimální cestu k dosažení cíle.
- Sociální ovlivňování je pravděpodobně jeden s nejužívanějších prostředků k přípravě a rekrutování teroristů. Můžeme sem zařadit propagandu, ideologii, indoktrinace a kontrola myšlení.
- Materiální výhody a zisk mohou být také jedním z motivačních faktorů. V oblasti terorismu existuje řada skupin, která páchá teroristické akty na základě kontraktu, kdy atentátníci tímto způsobem chtějí zajistit svoje rodiny.
- Psychopatie je jednou z dalších možností, kdy je tento typ velmi specifickou odrůdou svého druhu. Obvykle operují samostatně, jejich chování je obtížně předvídatelné a stejně tak je špatně pochopitelná i jejich motivace.

Jednotlivé motivační faktory většinou nepůsobí samostatně, ale v interakci a mají tendenci se vzájemně zesilovat, což jejich účinnost významně zvyšuje (cit. dle Ibáñez, 2009, s. 7-15).

Podle Millera (2006) se klasická typologie teroristů méně soustřeďuje na individuální psychologii a více na faktory sociální, kulturní a demografické.

Dle Millera (2006) předpokládáme, že teroristé si své činy racionalizují takto:

- 1) Žádná cílová populace není zcela nevinná.
- 2) Oběti sice mohou být nevinné, ale boj je peklo a všude existují vedlejší škody.
- 3) Jestliže je cílem čistý nátlakový teror, pak čím více je zabitých, tím lépe. Obyvatelstvo začne obviňovat politiky za to, že je neochránili.

5.3 Typologie teroristů

5.3.1 Raná typologie

Jedna z prvních typologií rozděluje teroristy na křižáky, kriminální osoby a šílence.

Křižáci jsou ideologicky motivovaní teroristé, kteří jsou oddáni své věci. Ve skupině tvoří jádro a plánují strategické operace vůči nepřátelům.

Kriminální osoby jsou násilní jedinci, kteří propojení s teroristickou organizací hledají prostřednictvím vznešené věci. Jsou méně ideologicky zaujatí pro skupinu a tak snadno mění své dějiště pod návnadou nových a lepších příležitostí k tomu, jak vybit svou agresivitu. Ve skupině jsou neoblíbení, ale potřební pro špinavou práci.

Šílenci pracují pod duševním narušením, které upevňuje jejich věrnost skupině nebo ústí do nebezpečné nestability. Miller (2006) uvádí, že se často přiklánějí k filosofii mnoha extrémistických skupin. Jejich psychopatologie může být dobře využita ve prospěch skupiny.

5.3.2 Typologie dle Stretze

Stretz (cit. dle Millera, 2006) tvrdí, že se typicky v teroristických skupinách vyskytují vůdci, aktivní vykonavatelé a idealisté.

Vůdci obvykle egocentricky zkreslují realitu, která může způsobovat až paranoii. Svět vidí jako konspiraci, spiknutí a tvrdí, že je plný bezvěrců, kteří znečišťují a otravují vybrané skupiny.

Aktivní vykonavatel má typicky antisociální nebo psychopatickou strukturu osobnosti. Tyto lidé jsou velmi často „kriminálníky“ nebo námezdními vojáky. Využívají skupiny, aby mohli vést napínavě násilný a požitkářský život.

Idealista je ve skupině ten člen, který je opravdu oddán ideji lepšího světa a je ochotný se pro všechny obětovat. Organizace takové členy ráda přijímá a využívá pro své cíle. Miller uvádí, že jsou to často jsou to závislí, zoufalí mladí lidé, kteří hledají pravdu a filosofické vedení (Miller, 2006).

5.3.3 Typologie osobností teroristů dle Millera (2006):

Tato typologie je založena na psychologii osobnosti a soustřeďuje se na rysy, typy a poruchy. Je účinná jak při identifikování osob podezřelých z terorismu, tak pro rozvíjení cílených strategií výslechu a dělí se do těchto 4 kategorií:

1. Mezi teroristickými vůdci se nacházejí narcistické a paranoidní osobnosti.

Pro narcistickou osobnost je charakteristické velikášství, pocit oprávněnosti ke kladení nároků, arogance, potřeba být obdivován a nedostatek empatie k druhým. Jsou charismatičtí, schopní vlákat nové členy do organizace a zajistit si jejich poslušnost.

Paranoidní osobnost je typická nedůvěrou, podezíráním a tím, že jednání a motivy druhých interpretuje jako zálučné, zlomyslné a pronásledující. Paranoik je méně šarmantní než narcis. Zvláštností lídrů teroristické skupiny je kombinace obou rysů. Pokud je lídr teroristické skupiny paranoidně nastavený, změna přesvědčení je nepravděpodobná. Ve srovnání s nimi je větší pravděpodobnost spolupráce s narcistně orientovanými podbossy a zástupci. Vyšetřující orgány se musí snažit otevřít narcistovi prostor pro to, aby si myslel, že se mu otevírá nová dokonalejší cesta k uplatnění a vzrůstu vlastní důležitosti tím, když bude s úřady spolupracovat.

2. Dalšími členy v teroristické organizaci jsou hraniční a antisociální osobnosti.

Jedná se o přesvědčené jedince a nestabilní podvodníky. Hraniční osobnost má sklon k nevyzpytatelným a napjatým vztahům, které se pohybují mezi idealizací a podhodnocováním druhých. Dále sem řadíme sebepoškozující impulsivnost, emocionální nestabilitu zahrnující střídavě nepřiměřeně intenzivní hněv nebo depresivní náladu, sklony k sebevraždě. Narušené vztahy, provokace nebo

stupňování konfliktu. Hraniční osobnost může být z počátku zapálena pro ideologii své skupiny. Delší oddanost členů je nespolehlivá v důsledku pro ně typické proměnlivosti interpersonálních vazeb.

Výhodou pro rozbití skupiny je však proměnlivost vazeb hraniční osobnosti. Pokud se jedinec s tímto typem osobnosti cítí být přehlížen nebo zklamán ideály, může se tak oddanost změnit ve vzteklost a zlobu.

Antisociální osobnost pohrdá a porušuje práva jiných. Typická je impulsivita, kriminální chování, sexuální promiskuita, drogy a parazitický či predátorský styl života. V něčem je shodný s narcistní osobností, ale na rozdíl od ní trpí nedostatkem empatie a svědomí. Často jsou atentátníky nebo pumovými útočníky. Inteligentnější z nich v rámci své činnosti hromadí bohatství i moc a mohou se dopracovat v organizaci až k pozici velké autority. Bez výčitek svědomí prozrazují své kolegy, aby sami byli v pořádku. Jedinci s tímto typem osobnosti se domnívají, že jsou velmi inteligentní a tak mohou přehánět a manipulovat vyšetřující orgány.

3. Do třetí skupiny řadíme vyhybavou a závislou osobnost. Někdy je také nazýváme dobrými vojáky a pracujícími včelami.

Vyhybavá osobnost je typická pocity nedostačivosti, přecitlivělosti na kritiku a problémy v kontaktu s druhými. Je méně pravděpodobné, že si tito jedinci vyberou vražedné povolání jako je terorismus. Může je přitahovat pomoc a sociální spravedlnost, kterou mohou na první pohled politická a náboženská hnutí nabízet. Mnoho jedinců s tímto typem osobnosti, které skupina zklamala, rádo poskytuje informace výměnou za bezpečí.

Závislá osobnost se značí oddaným a submisivním chováním, které pramení z přehnané potřeby pozornosti a péče. Zoufale potřebuje lidi a bojí se jejich odmítnutí nebo nedostatečné podpory. Jsou-li vyšetřováni, mohou si podržet svou věrnost teroristické skupině, pokud jim ale dokážeme, že nikdy nebyli považováni za vážné členy, byli oklamáni a vykořisťováni lídry, mohou ztratit svou oddanost. Naopak se mohou uzavřít.

Stretzova klasifikace tvrdí, že řada teroristických idealistů má hraniční a závislou osobnost. Náboženská či politická skupiny jim dává význam a oprávnění, proto jí budou věrní.

4. Poslední kategorii tvoří hledači pozornosti a nevypočitatelné osoby. Takové osoby mají histrionskou a schizoidně-schizotypální osobnost.

Histrionská osobnost přehnaně projevuje emoce, hledá pozornost, touží po vzrušujících podnětech a její řeč a chování je okázale teatrální. S takovými jedinci můžeme navázat kontakt a za příslib popularity v médiích obvykle spolupracují. Problém je ale okrášlování skutečnosti, proto musí být informace nezávisle vyšetřovány.

Pro schizoidní osobnost je typické vzdalování se od sociálních kontaktů a omezené vyjadřování emocí. Jsou šťastni, když jsou ponecháni sami sobě. Schizotypální osobnost se chová bizarněji a má narušené myšlení. Obě tyto poruchy, zvláště pod vlivem stresu, upadají do nevypočitatelných nebo psychotických stavů. Nestabilní struktury osobnosti ji mohou vést k filosofickému a spirituálnímu hledání, které může skončit v sociálním nebo náboženském hnutí s možnými teroristickými vazbami. Obvykle jsou neústupní a odolní vůči snaze přimět je ke zrazení skupiny, pokud se však rozhodnou spolupracovat, jejich bizarní a fanatické informace znehodnocují a jejich platnost a užitečnost.

5.4 Psychické důsledky terorismu na společnost

Dle Zemana (2002) je převážná část obecného povědomí veřejnosti o terorismu vágní a jednostranná.

Terorismus a jeho útoky nemají úspěch, pokud není veřejné mínění (ať už místní, národní či mezinárodní) dostatečně silně otřeseno. K čemu by byla řada útoků, kdyby se teroristům nepodařilo obrátit pozornost celého světa právě k nim a jejich boji.

Terorismus můžeme brát jako ukazatel napětí např. politického nebo sociálního. V tom spočívá jeho skandálnost a dramatičnost.

Často vyvolá paniku a strach, která několikanásobně přesahuje závažnost jednotlivých útoků (Bonanate, 1997).

6 VLASTNÍ VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

6.1 Úvod

Tématem mé závěrečné práce je terorismus jako současné ohrožení stability osobnosti, kterým se bude zabývat i výzkumná část. Práce se snaží přispět k porozumění terorismu a jeho dopadu na oběti zasažené, ale i oběti přímo nezúčastněné. Kvalitativní výzkum se zaměřuje na oběť teroristického únosu v průběhu činu, následně po něm a s delším časovým odstupem. Snaží se popsat dopad na psychiku, život, rodinu a subjektivní pocity člověka, který byl terorismem zasažen.

Teroristé se uchylují k únosům z řady různých důvodů (informace, výměna, politické důvody). Oběti únosu jsou nejohroženější v prvních minutách. Únosci jsou v té době rozrušení, nervózní a více náchylní k použití násilí. Nejlepší řešení je teroristy poslechnout a dělat co si přejí (McNab, 2010).

Mnohdy je téměř nemožné odlišit politickou motivaci únosů od kriminálního činu, jehož cílem je získat výkupné. Jedná-li se o kombinovanou motivaci únosů, lze jen těžko soudit, která z nich má primárnější roli.

Taktika únosů radikálních islámských organizací se zaměřuje převážně na západní občany. Cílem těchto únosů je zastrašit civilní experty a odradit je od angažování se v okupovaných zemích, vystrašit západní veřejnost záběry popravovaných rukojmí, ale i snaha o vyvolání mediálního tlaku na konkrétní západní vládu nebo snaha o změnu nálad veřejnosti aj. Západní rukojmí jsou atraktivní pro vydírání. Svou atraktivitu si únosy u teroristů získávají tím, že se určitě dostanou do zahraničních médií a tím způsobí větší zájem a tlak na vládu. Únos místních obyvatel mnohdy nemá žádný dopad běžných, natož zahraničních médií (Raděj, 2010).

6.2 Cíle zvoleného zkoumání a formulace otázek

6.2.1 Cíle práce

Hlavním cílem tohoto šetření bude popsat subjektivní prožívání a chování oběti teroristického únosu v průběhu činu, následně po něm a s delším časovým odstupem.

Dílčím cílem bude popsat následný návrat do běžného života, popřípadě i dopady na něj, psychiku i rodinu.

Cíle bude dosaženo kvalitativním výzkumem a to s pomocí hloubkového polostrukturovaného rozhovoru.

6.2.2 Otázky k naplnění cílů zkoumání

Na základě cílů zkoumání jsem si stanovila otázky k jejich naplnění. Z jednotlivých otázek vycházely i dotazy v rozhovoru s respondentem.

VO1: Jak prožívala oběť únos?

VO2: Jak oběti vnímají psychickou podporu svého okolí po zažitém teroristickém činu?

VO3: Jaký měl dopad zážitek terorismu na život oběti a její rodiny?

VO4: Jak se oběti vyrovnávají s dopady a možnými psychickými následky?

VO5: Koho oběť za svůj únos obviňuje?

6.3 Metodologie výzkumu

6.3.1 Zvolený typ výzkumu

Ke zpracování své závěrečné práce jsem zvolila kvalitativní typ výzkumu.

Jedná se o výzkum, kde je přirozené prostředí zdrojem dat. Klade se důraz na zkoumaný jev očima účastníka. Výsledkem bývá obvykle podrobný popis jednotlivých případů. Někdy se nazývá také jako výzkum naturalistický nebo postpozitivistický (Hartl a Hartlová, 2000). U kvalitativního výzkumu je cílem porozumění a vytvoření holistického obrazu. Mezi výhody tohoto typu výzkumu patří podrobný popis a vhled.

Zkoumáme v přirozeném prostředí, které umožňuje reagovat na místní situace a podmínky. Nevýhodou je naopak to, že tento typ výzkumu obvykle není zobecnitelný na populaci a do jiného prostředí. Kvalitativní výzkum je také časově náročný a výsledky jsou snadněji ovlivněny výzkumníkem.

Výběr respondentů by neměl být nikdy náhodný. Volíme extrémní (unikátní) případy, typické nebo například kritické případy (Abramčuk, 2012/2013).

6.3.2 Validita a reliabilita výzkumné sondy

Validita rozhovoru je značně kolísavá. Hlavně závisí na zkušenostech výzkumníka, jeho osobě, přesnosti záznamu, ale i na vlastnostech vyšetřované osoby a na tématu.

Reliabilita rozhovoru souvisí hlavně s ochotou respondenta hovořit pravdu, se schopností ji sdělovat, s úrovní paměti i s tématem rozhovoru, interferuje zde i pozornost badatele a úroveň záznamu rozhovoru (Abramčuk, 2012/2013).

6.4 Výběr respondenta

Počet dotazovaných, kteří by splňovali podmínky výzkumu (přímá zkušenost s terorismem) a zároveň byli ochotni vypovídat o svém zážitku, je v našich podmínkách velmi malý. Mně se podařilo po dlouhém úsilí oslovit pouze jednoho respondenta, ale i tak se domnívám, že se jedná o zajímavý a přínosný výzkum, který se snaží zprostředkovat vhled.

Celý výzkum je tedy postaven na výpovědi jednoho respondenta. Pro zařazení do výzkumu byla nezbytná přímá zkušenost s terorismem.

Z metodologického hlediska se jedná o metodu totálního výběru vzorku, který se používá v extrémně malých počtech prvků. V případě tohoto výběru hrozí riziko nedostatku informací. Je možné využít jednu případovou studii (Abramčuk, 2012/2013).

6.4.1 Charakteristiky respondenta

- Pavel

Pavlovi je 46 let. Pracoval a v současnosti stále pracuje jako kameraman v jedné malé jihočeské televizi. Kromě toho, že je zde zaměstnancem, je i jejím majitelem a stará se o její chod. Rodinné zázemí má šťastné. Přes 20 let je ženatý s Michaelou a mají spolu dvě děti. Starší Tereze je patnáct let, mladšímu synovi Ondrovi je v současnosti deset let, oba jsou žáky základní školy.

Regionální televize v malém městě mu neposkytovala dostatečné množství rozvoje. Jak sám řekl, natáčel každý rok to samé od slavnostního otevření muzea až po pohřby nebo oslavy v mateřské škole. Proto s radostí přijal nabídku na vycestování do zahraničí, kde měl spolu s jedním ze svých kolegů natáčet reportáže o uprchlících. Vzhledem k tomu, že v té době to nebylo tak medializované a prozkoumané téma, byla to pro novináře velmi lákavá nabídka. V létě 2015 odcestoval už podruhé jako novinář do Libanonu, kde měl spolu se svým kolegou točit reportáž o uprchlících. Do zahraničí necestoval pouze on, ale i další 4 osoby. Spolu se svými čtyřmi spolucestujícími a jedním místním průvodcem byl unesen a vězněn do února 2016, kdy byl propuštěn na svobodu a po dlouhých průtazích na českém konzulátu a libanonské policii byl propuštěn zpět do České republiky.

6.4.2 Etická problematika výzkumné sondy

V rámci celé své práce jsem se držela všech etických pravidel. Respondent byl o výzkumu informován, účastnil se dobrovolně a souhlasil i s podepsáním informovaného souhlasu. Také měl právo kdykoliv opustit výzkum. Při výzkumu bylo dbáno na emoční bezpečí respondenta a ani jiným způsobem nebylo ohroženo jeho psychické či fyzické bezpečí.

Celý rozhovor byl nahráván a následně přepsán, s čímž respondent souhlasil.

Respondent netrval na plné anonymitě. Je si sám dobře vědom, že se jedná o specifický případ, který byl a neustále je medializován. Není tak problém si všechny informace o něm i jeho rodině dohledat na internetu. Avšak i tak jsem se rozhodla pozměnit většinu jmen a nezveřejňovat některá identifikující data a citlivé osobní údaje.

6.4.3 Popis metodologického rámce a metod

6.4.3.1 Metoda sběru dat a průběh sběru dat

Sběr dat probíhal pomocí polostrukturovaného rozhovoru s jediným respondentem. Polostrukturovaný rozhovor dle Hendla (2008) je metoda na pomezí rozhovoru strukturovaného a nestrukturovaného. Jedná se o rozhovor realizovaný podle určitého návodu, kterým je zpravidla připravený soubor otázek, které se snaží zjistit potřebné informace. Výzkumník se v rámci svého šetření nemusí držet otázek doslova, popřípadě

se může doptávat a měnit pořadí otázek na základě toho, jak rozhovor probíhá. Značnou výhodou metody je, že udržuje formu rozhovoru, zároveň ale dává výzkumníkovi prostor pro zapojení nových nápadů (Hendl, 2008). V rozhovoru se snažíme získat porozumění zkoumané problematice. Usilujeme o hloubku, detail, jasnost a živost odpovědí. Důležitá je také jemnost, nuance a bohatost.

Jednotlivé otázky v rozhovoru vycházely z výzkumných otázek a témat, kterými jsem se chtěla zabývat od začátku celého výzkumu. K rozhovoru jsem měla připravených 111 otázek, vzhledem k tomu, že se jednalo o polostrukturovaný rozhovor, doptávala jsem se na informace, které z rozhovoru přímo vycházely a shledala jsem je zajímavými a pro tento výzkum přínosnými.

Rozhovor lze rozdělit do několika částí. V přípravné fázi jsem si nachystala otázky a kontaktovala respondenta, se kterým jsem se dohodla na rozhovoru. Za respondentem jsem přijela do jeho zaměstnání. Sám mi navrhl, aby rozhovor probíhal v jeho kanceláři. Byla to nejlepší varianta, protože v kanceláři bylo naprosté ticho, které vyhovovalo nahrávání a rozhovor nebyl nikým rušen. V úvodu jsem se představila, vysvětlila účel setkání a probrala s respondentem informovaný souhlas. Všeobecně je vhodné nezačínat demografickými a identifikačními otázkami, protože jsou nudné. Začínáme u popisných otázek na činnost a dostáváme se k otázkám na názor, postoj, pocit. Respondenta podněcujeme, aby řekl více. Důležité je citlivé kladení otázek a prostor k uvolnění a vysvětlení pocitů.

S respondentem jsem navázala kontakt, naladila se na jeho vyjadřovací schopnosti a volila jednotlivá témata rozhovoru tak, jak mi to přišlo vhodné. V samotném jádru rozhovoru jsem se snažila získat maximum diagnostických informací, které byly nezbytné k mé práci. Respondent byl velmi sdílný a vyprávěl řadu zajímavých věcí.

V závěru jsem se s respondentem rozloučila, poděkovala mu a ujistila se, že nedošlo k žádné psychické či fyzické újmě. Celý rozhovor trval 2 hodiny a 20 minut. Byl zaznamenán na diktafon a následně přepsán a poupraven do podoby, která byla vhodná k použití ve výzkumu.

Případné obtíže v rozhovoru může přinést denotát², konotát³, kódování⁴ a dekodování⁵. Vliv má bezesporu také tazatel a jeho případný strach, že nic nezjistím nebo naopak, že zjistím až příliš mnoho. Důležité je dbát na formulaci otázek. Výzkumník by se neměl ptát na dvě věci současně, neměl by klást navádějící otázky, otázka by měla být emočně přijatelná a neměl by v ní být dvojitý zápor.

6.4.3.2 Přepis rozhovoru

Vliv má také nahrávání, ale je výhodnější oproti zapisování, které v průběhu rozhovoru může působit rušivě a následně po rozhovoru je zapisování nepřesné, výzkumník nestačí zapisovat, pozastavením rozhovoru jej narušuje a může zapomenout na řadu významných výpovědí. Nevýhodou nahraného rozhovoru je, že je přepis časově náročný.

² přesný, doslovný význam slova, který najdeme ve slovníku

³ subjektivní význam slova, to co v nás slovo vyvolá nebo jakou s ním máme zkušenost

⁴ transformace myšlenky do určitého symbolu, slova, či věty, které je příjemce schopen porozumět

⁵ dešifrování významu kódovaného obsahu

7 VÝSLEDKY ZKOUMÁNÍ

Zkoumání bylo rozděleno do tří základních kategorií. Jednalo se o průběh únosu a věznění, návrat do běžného života a současnost, které jsem podle jednotlivých obsahů rozdělila pro větší přehlednost do podkategorií. Jedná se o konkrétní výpovědi respondenta, které jsou parafrázovány do souvislého textu.

7.1 Průběh únosu

7.1.1 Před únosem

Zkoumaný popisuje dobu před únosem takto:

„Únos se stal v létě 2015, konkrétně to bylo 16. července. Byla to naše druhá cesta do Libanonu a Sýrie. První se odehrála v květnu, trvala týden a vůbec nic se nám při ní nestalo. To byl taky jeden z důvodů, proč jsem se té druhé cesty nebál.“

„Z České republiky nás odjelo pět. Byl jsem tam já spolu se svým kolegou Mírou z televize, jeden pražský právník s asistentem Adamem a náš překladatel Martin nazývaný „Psík“. Já jsem se svým kolegou natáčel v Libanonu reportáž o uprchlících. Jeli jsme do Sýrie, konkrétně Damašku navštívit prezidenta Bašár al-Asada. Právník (v práci není záměrně zmiňováno jeho jméno) se svým asistentem Adamem obhajovali v České republice jednoho Libanonce, do Sýrie jeli na žádost Američanů, aby tam získali výpověď jeho rodiny. Posledním členem naší výpravy byl překladatel, který nám všechny rozhovory krásně plynule tlumočil. Jmenoval se Martin, někdy jsme mu říkali také „Psík“, byla to jeho přezdívka. Martin měl vojenský výcvik, byl několikrát na misi v zahraničí a vyznal se ve spoustě věcí. S ním jsem si po lidské stránce sedl nejvíc.“

„To, co se nám stalo, jsem vůbec nepředpokládal. Mnohem větší pravděpodobnost byla, že sejdeme z cesty, půjdeme někam do polí a tam bude past nebo nástraha. Vsadil bych se, že potkám sebevražedného atentátníka a ten vedle mě odpálí bombu. Čekal bych, že budeme v centru Bejrútu a někde vybuchneme. To všechno bych čekal, ale únos ne. Velké mrazení jsem měl, když jsem prošel poslední kontrolou a kousek před námi byl kopec a na něm město, které bylo pod nadvládou Islámského státu. Nevím, jak se to město jmenovalo a asi jsem to nevěděl ani tehdy. Na vlastní oči jsem viděl, kde už byl

Islámský stát. Viděl jsem, jak z toho města vyjíždí nákladáky a vzpomněl si, jak jsem koukal doma na videa, kde na těch autech byly přimontované bomby a bouchaly jak na běžícím pásu.“

„Seděl jsem v našem autě a říkal si, že jsem absolutně nechráněný. Vojáci, kteří nás před chvílí pouštěli přes kontrolu, na to byli připravení a byli schovaní za betonovými zdmi. Seděl jsem v tom autě a říkal si, že to je konec. Tam jsem očekával mnohem víc, že umřu, než že na mě za pár hodin namíří samopal a nastrkají mě do auta. Popravdě jsem se bál mnohem víc vyjít z hotelu, než jezdit po neznámé zemi a natáčet reportáže. Všechny cesty byly hlídané, všude byly kontrolní stanoviště, kde se ukazovaly doklady a na každém kroku byli vidět vojáci se samopaly. Natáčeli jsme videa rozbombardovaných táborů, rozhovory s místními obyvateli a starosty měst.“

„Možná to bude znít zvláště, ale tím, že jsem tam jel, jsem měl pocit, že dělám něco užitečného. Ne že bych tady u nás nedělal něco užitečného, ale tam jsem měl pocit, že natáčím svědectví. V současnosti je videí, reportáží a dokumentů o uprchlících hodně, blbě řečeno je to ohrané téma. V té době to bylo něco zajímavého a pro nás jako novináře, kteří natáčejí akorát oslavy ve školkách nebo otevření muzea, to bylo něco super. Sen. Jako když dáte dítěti cukrátko. Proto jsem tu nabídku přijal. Měli jsme nějaké informace o tom, jak se máme chovat, co dělat a nedělat a podle toho jsme se chovali. Konkrétně nás na riziko únosu nikdo neupozornil, i když zpětně si myslím, že si toho byla naše vláda vědoma.“

„V Libanonu se k nám přidal ještě místní průvodce, který nás doprovázel a vozil po nebezpečných oblastech.“

7.1.2 Vlastní únos

„Uneseni jsme byli v průběhu běžného přemísťování z místa na místo. Celý den únos vůbec nic nenaznačoval a probíhal docela dobře. Ráno jsme vyjeli natáčet město, které pojalo 11 000 uprchlíků, ale tak, že nebyli vidět. Byli různě rozmístění po bytech a barákách. Natáčeli jsme jejich svědectví.“

„Oni jsou Arabové jako národ strašně pohostinní. Já na ně nejsem naštvaný, nebo nemůžu říct, že bych je nenáviděl. To mi nikdo nevěří.“

„Ten den únosu nás k sobě pozval starosta města, kde jsme natáčeli. Seděli jsme u něj na zahradě, on nás pohostil, postaral se o nás a my natočili reportáž. Moc se nám to povedlo.“

„Pak jsme jeli do dalšího města a tam se v klidu navečeřeli. Informátor nám domluvil rozhovor - svědectví ze Sýrie. Mělo se jednat o zástupce opozice. Čekal jsem nějakého politika v obleku, který nám řekne svůj pohled na válku.“

„Druhý den jsme měli domluvený rozhovor s Bašárem al-Asadem.“

„Přejížděli jsme z města do města, už se setmělo a byla tma. Jeli jsme takovou rovinkou a zastavili na benzínové stanici, že se zeptáme na cestu. Tam nám řekli, že jsme uhnuli a máme jet zpátky. To byl ten zásadní moment celého únosu. Kdybychom řekli, že se na to vykašleme a jeli na další schůzku, tak se to nejspíš vůbec nestalo. Nebo by si nás našli jinde. Zpětně těžko říct. Kdyby nás chtěli hodně chytit, tak by si na nás nejspíš počkali jinde.“

„No nasedli jsme do auta a jeli zpátky po cestě. Na silnici stál člověk v kšiltovce a ukazoval nám, kam máme jet. Dojeli jsme k autu, které stálo v cestě a nedalo se kolem projet. U auta se otevřely dveře a vylezlo několik chlapů se samopaly. V té chvíli jsem si říkal, že je to nedorozumění, že se to vysvětlí. Mířili na nás zbraněmi. Bylo to nepříjemný, protože jich bylo mnohem víc než nás a na každého mířili aspoň dva. Nemířili na tělo, ale rovnou na hlavu. Nebál jsem se. Furt jsem si říkal, že je to akorát nedorozumění, že se to vysvětlí a oni nás hned pustí. Sám sobě jsem vysvětloval, že jsou to Arabové, je to opozice, je to ochranka, bojí se a my jim řekneme, kdo jsme, ukážeme průkazy a bude to dobrý. Nebylo, řekli nám, ať vylezeme ven z auta.“

„Pořád jsem měl pocit, že se neděje nic zlého. Je to zvláštní, když to člověk vidí u druhého, tak si říká, proč ty lidi nezdrhnou, ale když to člověk zažívá, tak pak je těžký určit ten bod, kdy je to špatný a pokusit se o útěk. Zpětně si říkám, že na ně něco zkusit by asi nebylo dobrý. Byla tam tma. A až na to, že nám řekli, ať se svlečeme, zujeme, spoutali nás a s pytli na hlavě nás nastrkali do auta. Vůbec nic nenaznačovalo tomu, že se stane něco fakt ošklivého. Jako že nás třeba postřílí. Proto bylo lepší se asi nijak nebránit. Je to divný, je to blbý, ale stále jsem si myslel, že se to nějak vyřeší.“

„Neřekli nám nic. Jenom at' jsme zticha a nic neříkáme. Vím, že jeden z nich tam řekl Welcome the Daesh⁶. Další nám řekl, že nejsme u Daesh. At' nic nezkoušíme a bude to dobrý, že se nemusíme bát. Ten Arab, co nám dělal průvodce, byl vzpurnější a dostal to. Což pro nás jako civilizované Evropany, kdy se tady pomalu ani nefackujeme, bylo hrozný. To vás uzemní, když vidíte, jak někoho mlátí samopalem a kopou do něj.“

„Pamatuju si to úplně všechno. Myslel bych si, že mi něco vypadne, ale pamatuju si úplně všechno.“

„Jeli jsme strašně dlouho autem údajně do Sýrie. Nevím, jestli jsme opravdu někam jeli, nebo nás jen vozili někde po kopcích, přes výmoly, aby nás zmátli. Celou dobu jsem věděl, že mi zase míří zbraní na hlavu.“

„Přeložili nás z velkého auta do dvou malých. Byly to nějaké pick-upy. Ale stále nám mířili zbraní na hlavu. Pořád jsem jim ukazoval, at' míří na nohy. V tu danou chvíli to bylo jediné, čeho jsem se bál. Byli strašně laxní. Celou dobu si se zbraní hráli, přehazovali si ji z ruky do ruky a já jen čekal, kdy uslyším ránu, jak auto najede na nějaký hup a ten blbec mě střelí do hlavy. Sám dělám sportovní střelbu, mám zbraň a věděl jsem, že je strašně špatně to, co dělá. Bylo to strašně dlouhé, v autě jsme jeli možná sedm - osm hodin, nevím. Udělalo se mi strašně zle, zvracel jsem.“

„Je to zvláštní, ale člověk tam fungoval jinak než tady. Tady se bojíte zubaře a tam jsem se nebál. Bál jsem se jenom toho, že mě ten blbec omylem střelí. Člověk tam fungoval jinak. Bylo to takový zpomalený, i ten strach byl pomalejší. Jako by měl člověk v sobě nějakou brzdu. Měl jsem pocit, že to ještě není konec, že to ještě dobře dopadne. Doufal jsem. Tam moc nekalkulujete, co se bude dít, spíš čekáte, co přijde.“

„V pick-upu jsem neměl pytel na hlavě, ale okna byla zalepená. Já uviděl malinkou škvírkou v začernalém okně okolí. To jsem ještě nikdy nikomu neřekl a hodně často jsem si to v hlavě přehrával. Zrovna jsme jeli nějakým městem nebo možná vesnicí. Bylo to strašně zvláštní, mě vezli v autě proti mé vůli a za okny auta si lidé žili vlastní životy. Děti si hrály na hřištích, ženy nakupovaly a nějaký chlap šel se psem. Tak nějak všechno běželo dál, tak jak má. Ty lidi tam normálně žili. Jen já nežil svůj život. Tahle myšlenka

⁶ Radikální islámská teroristická skupina (al-Dawla al-Islamiya al-Iraq al-Sham)

mě napadala často. Když jsem byl vězněný, tak jsme často slyšeli z venku křik a modlitby. Oni žili a mně se můj život zastavil.“

„Vylezli jsme z auta, zase s pytlek na hlavě a někam nás vedli. Pytle nám sundali někde uvnitř budovy. Dovedli nás do místnosti.“

„Byla tam malá dvířka a na nich přikované tři zámky s petlicí. Přišlo mi to nesmyslné, přes ty dvířka bych se nedostal, i kdyby tam byla jen ta petlice, natož ty zámky. Za nimi byla ještě mříž a další dveře. Přišlo mi to jako demonstrace síly.“

„Strčili do mě, tak jsem si klekl a vlezl dovnitř. Místnost byla veliká tak šest na tři metry a v ní jsme byli zavřeni. Byla tam jedna žárovka, která nám svítila a klimatizace, která vhněla dovnitř vzduch.“

7.2 Věznění

7.2.1 Podmínky ve vězení

„Často vypadával proud. To, že nám nesvítilo světlo, nebylo tak strašné jako to, že přestala fungovat klimatizace. Vždycky jsme začali počítat, jak dlouho tam asi vydržíme se vzduchem, který byl uvnitř. Spočítali jsme to na nějakých pět hodin, možná míň. Přemýšleli jsme, co budeme dělat, když to nikdo nespraví nebo si nás nevšimnou. To byly naše každodenní strachy o život. Byly to hrubé odhady, ale i tak nás to děsilo. V místnosti nebyla žádná okna a ani škvírkou tam nepronikalo světlo. Všechno bylo velmi dobře utěsněné. Když vypadla klimatizace, tak bylo vevnitř hrozné horko. V té místnosti s klimatizací jsme byli věznění v létě a bez ní se tam nedalo vůbec být. Měl jsem pocit, že se tam uvařím.“

„Ze začátku jsme nevěděli, jestli je ráno, odpoledne nebo večer, ale naučili jsme se to rozpoznávat podle modliteb. Martin nám vždycky podle modlitby řekl, kolik je hodin. Jeho maminka byla Češka a tatínek Arab, tak se v tom vyznal.“

„Nejzvláštnější pro mě byl čas kolem oběda. Moje žena má v obchodě polední pauzu, o které za ní jezdím na kafe. Dneska jsem tam byl taky. V Libanonu jsem na ni vždycky vzpomínal a přemýšlel, co dělá. Myslel jsem i na děti a doufal, že jsou všichni v pořádku.“

„Počítali jsme si podle modliteb i dny. Věděli jsme, že se na to musíme soustředit a nemůžeme se na to vykašlat, jinak se v tom ztratíme. Ještě, že jsem tam nebyl sám, to bych to počítání nezvládl.“

„Strašně se to vlekle. Člověk, který to nezažil, si to nedokáže představit.“

„Za celou dobu věznění nás přestěhovali asi pětkrát. Místnosti byly vesměs stejné. Z žádné z nich nebylo vidět ven. Vždycky nás převáželi s pytli na hlavě, takže nikdo z nás nevěděl, kde jsme. Při převozu nikdy nezapomněli dodat, že už je to naposled, že za chvíli půjdeme domů.“

„Poslední místnost byla nejlepší. Ven z ní sice vidět nebylo, ale bylo tam takové to kouřové sklo, skrz které pronikalo aspoň světlo.“

„Vyjma té první místnosti se do každé chodilo normálními dveřmi. Nevím, co měla ta první místnost znamenat. Asi nás chtěli ještě víc ponížít, než jsme byli. Ve všech těch místnostech byly kamery.“

„Strašně zvláštní bylo, že se náš denní režim hrozně posunul a oni nás nechali. Chodili jsme spát kolem čtvrté a vstávali v 11 dopoledne. Snídali jsme v poledne, obědvali odpoledne a večeřeli v noci. Nechápu, proč nás nechali. Nerozumím tomu.“

„Pod samopaly nás pouštěli na záchod a do koupelny, to nebylo v místnosti. Bylo to zvláštní sedět na záchodě, když víte, že za dveřmi stojí chlap se samopalem a druhý samopalník je za rohem.“

„Jídlo nám nosili 3x denně, bylo hrozné, ale byli jsme za něj rádi. Moc jsem tam nejedl a hodně zhubnul. Měl jsem strach o svůj žaludek. Dlouho jsem s ním marodil a tam měl často problém se zažíváním.“

„Hrozně špatně to snášel Míra. Byl na tom psychicky nejhůř ze všech. My ostatní jsme to zvládali trochu lépe, nebo si to aspoň myslím. Hráli jsme hry a povídali si, ale Míra se od nás odřízl. Moc s námi nekomunikoval.“

„Míra často spal přes den a v noci nemohl spát, jen se užíral a převracel na posteli. Byl na tom špatně. Myslím, že i dost často přemýšlel, že to skončí. Je na tom psychicky špatně i dnes (rok po návratu). Není o něm moc slyšet, odřízl se od přátel a s nikým moc nekomunikuje. S médii vůbec ne. Má novou práci a těžko říct, zda se vrátil zpět do běžného života. Mluvíme spolu hodně sporadicky.“

„Přes den se čas vlekl strašně pomalu, když to porovnáám s tím, jak běží čas tady doma, bylo to tak stokrát pomaleji. Den byl jako den. Vůbec to neutíkalo. Když člověk spal přes den a v noci nemohl usnout, bylo to ještě horší. Těšil jsem se na večer, až si lehnu a budu sám se svými myšlenkami a vzpomínkami. Ale když člověk nemohl spát celou noc, tak se zbytečně užíral a přemýšlel, co by kdyby.“

„Čas jsme trávili tím, že jsme si většinou povídali. Ze začátku, co se nám to stalo, jsme nejvíc řešili, kdo a proč nás unesl. Potom jsme probírali zážitky z celého života, různé historky, rodinu, knížky a taky jsme plánovali, co bude, až se vrátíme. Ne jestli se vrátíme, ale až se vrátíme. To jsme si zakázali.“

„Nejblíže jsem měl k Martinu Psíkovi, jeho rodina má balónovou firmu, tak jsme plánovali, jak si půjčíme balón a poletíme na výlet, nebo jak natřu plot a koupím dětem psa. Hráli jsme hru „Kdo jsem?“ Jako jediný ze všech jsem neměl vysokou školu. Dalo mi to celkem zabrat, abych se jim vyrovnal. Nechtěl jsem být za blba a tak jsem se soustředil. Obzvláště právník měl v oblibě starořecké právo a dával nám pořád hádat filozofy. Mozek dostával zabrat a to mi pomáhalo se s tím vyrovnat.“

„Pro mě byl nejhorší den pátek. Zvláštní, proč? Byl to den jako každý jiný. Ale asi jak jsem byl zvyklý jezdit s rodinou na chatu, tak jsem na ně vzpomínal ještě víc než normálně.“

„Nejhorší bylo vždycky ráno, to se člověk vzbudil do té hrozný reality. Ráno jsem měl špatnou náladu. Depresi, no depresi asi ne, spíš špatnou náladu.“

„Nejvíce jsem se těšil na večer, když se zhasnulo a šli jsme spát. Před spaním jsem si vnutil vždycky příjemný vzpomínky. Různý barevný hezký věci jsem si představoval. Člověk se v noci hodně budil. Nespál celou noc, buď někdo kašlal, chrápal nebo šel na záchod a to jsme po sobě různě šlapali.“

„Za sebe můžu říct dvě věci. Když vytěsníte běžný denní starosti, jako že musíte jít do práce, platit účty a tak, tak člověk přemýšlí jinak. Jsou to fajn starosti, ale tam je člověk neřeší. Vzpomínal jsem si třeba na věci ze základní školy.“

7.2.2 Strachy běžného dne

„Jak už jsem Vám říkal, báli jsme se, že se udusíme. Proud padal celkem často a klimatizace nefungovala. Jakmile vypadla a nebylo slyšet to typické hučení, okamžitě jsme začali počítat, kolik nám zbývá času. Byly to hrubé odhady, ale vždycky mě to vyděsilo.“

„V průběhu běžných dní jsme se nebáli o život pořád. Po nějaké době nám jen odemkli dveře a nechali nás chodit na záchod volně, jídlo nám dávali za dveře a nepotkali jsme ani živáčka. Stávalo se, že jsem se občas zbudil se strašně špatnou náladou. A bylo zle.“

„Velký strach o život jsem měl jednou.“

„To nám řekli, že ráno poletíme domů. Jenže ráno jsme nešli nikam, nic se nedělo a do večera se nic nestalo. V noci přišli, že se zase neletí, že je Češi oklamali a musí přitvrdit. Dostali jsme papíry, že musíme domů napsat dopisy na rozloučenou, to mělo Čechy probrat. Bylo to hodně špatný, to jsme se báli všichni. Nejhuř na tom byl Martin. Věděl, že když někoho budou chtít zabít, tak on půjde první. Sami nám to řekli, že voják zabije radši vojáka. Tak to se bál i on. Tři dny se rozmyšleli, koho zabijí. Ten třetí den jsem tam poprvé brečel. Bylo to příšerný. Tady od stolu to zní jako klišé historka, ale tam to bylo strašný.“

„Podruhé jsem brečel někdy ke konci, ale za to mohli kluci od nás. Strašně mě vydeptali. Začalo to tak zvláště. Kluci na mě nadávali, že se chovám divně. Do toho přišli i únosci a začali na mě spouštět, že se chovám divně. Ať pořád nekoukám po oknech, po dveřích a nesleduju kameru. Já jsem vůbec neměl pocit, že se chovám divně, ale všichni na mě tlačili. Vygradovalo to tím, že jsme dostali k večeři nějakou omáčku. Měl jsem strach to jíst, kvůli mému žaludku. Většinou jsem jedl jenom rýži nebo zeleninu.“

„Měli jsme tam takový ty instantní polívky, ty nudle jak se zalijí vodou. Vzal jsem si ji k večeři, jenže právník na mě spustil, ať ji nejím a šetřím, že bude huř. To už mě v tu chvíli tak zlomilo, že jsem šel na záchod a tam jsem brečel jak želva. Něco jiného je, že do Vás ryjí oni, ale v tu chvíli jsem měl pocit, že po mě jdou i vlastní lidi. Bylo to asi čtrnáct dní před propuštěním. Tam už tekly nervy všem. Je to zvláštní, tohle jsem Vám chtěl říct. To jsem nikomu ještě neřekl.“

7.2.3 Vztahy mezi spoluvězni

„Bud' jsme si sedli, nebo jsme se museli tolerovat. Já je vlastně neznal. Jenom Míru a toho docela dlouho, ostatní kluky jsem znal od první cesty. Nejvíc jsem si sednul s Martinem, měli jsme podobný zájmy. Byl voják. Ostatní mě nerozčilovali, když teda nechrápali, to mě strašně štválo. Občas mě deptali. Normálně pošlete člověka do háje a jdete pryč. Ale tam? Člověk by tam šel rád do háje, ale není kam.“

„Občas jsme se poslali „do prdele“, ale ne nijak vášnivě. Neměli jsme kam utéct. Nejvíc vybočoval můj kolega Míra, ten to nesl nejhůř. My jsme se snažili vypovídat a říct si, že to není tak strašný. Míra se moc nebavil, ležel na matracích a měl přes hlavu hadr. Přemýšlel o nějakých svých věcech a uzavřel se, když se člověk uzavřel, tak bláznil. Slibovali jsme si, že až nás pustí, že se potkáme a akorát si voláme. Nejvíc s Martinem. Nejméně se vídám a scházím s Mírou. Paradoxně, i když jsme spolu byli tady ve firmě přes dvacet let.“

7.2.4 Myšlenky

„Větší strach, než o sebe, jsem měl o rodinu a to teď nemachruju. Největší strach jsem měl o kluka. Nevím proč, možná protože k němu mám blíž, nebo že je nejmladší.“

„Přemýšlel jsem nad tím, že každý víkend jezdíme na chatu, a protože já jsem zavřený, tak bude řídit manželka a nabourá se. Na takovýhle myšlenky se tak soustředíte a tak masochisticky se na ně upnete, až sám sebe vydeptáte. Totálně do běla. Největší strach jsem měl, že se to stane a já u toho nebudu a nebudu moct pomoci. A až se vrátím, bude všechno úplně jinak. Taky jsem měl dva sny, které se mi zdály pořád dokola. Zdálo se mi, že kluk brečel. Ráno jsem se probral a byl celý den špatný z toho, co to je, co to znamená, jestli se něco stalo.“

„To, že uteču, mě napadlo mnohokrát. Zvažoval jsem různé teorie a možnosti. Každý den mě napadlo něco nového a více bláznivého. Psík mě ale vždycky vrátil zpátky na zem. Řekl mi, že přece nemůžu utíkat odněkud, kde to vůbec neznám a když nevím, kde jsem. Mohl jsem být na stovky kilometrů od nejbližšího města nebo jsem mohl být uprostřed nějakého vězeňského objektu nebo pouště. Útek jsem tedy vždycky vzdal, ale ta naděje na uniknutí ve mně přežívala dlouho.“

7.2.5 Jak se k nám chovali

„Chovali se k nám různě. Bylo tam pár takových vězňů, kteří se v tom vyžívali. Nevím, jak bych to řekl lépe, než že si na nás chladili záhu. Byli hodně přemotivovaní. Takoví tam moc dlouho nevydrželi.“

„Byl tam jeden, co se jmenoval Sáhíb. Možná to vyzní divně, ale měl jsem ho rád. Zní to strašně divně, člověk nemůže mít rád někoho, kdo vás vězní proti vaší vůli. Sáhíb se k nám choval hezky. Povídal si s námi a uklidňoval nás, že už brzy půjdeme domů. Ten den co nás pustili, tam Sáhíb nebyl. Zdivodňoval jsem si to a do dneška si myslím, že nás měl rád a věděl, že by nebylo vhodné se s námi loučit. Možná mě to i mrzí, že jsme se nerozloučili. Zní to fakt divně, ale tak to prostě cítím.“

„Se Sahibem jsme si povídali a říkali mu, jestli si uvědomuje, co udělal, že nás unesl a to se nedělá. Je to zločin. A on nám to zase vrátil a řekl, že my jako Češi jsme jim zase unesli toho jejich Libanonce. Ne, že bych mu to schvaloval, ale v tu chvíli mi došla slova.“

„Většinou nás ignorovali.“

„Nemlátili nás, to ne. Jenom dvakrát se něco takového stalo. Ten den, co nás unesli, zmlátili našeho libanonského průvodce, protože se snažil únosu zabránit. Podruhé se to stalo, když nás věznili. Vždycky tam byl jeden hlavní vězňů, který nás na zabouchání pouštěl na záchod do vedlejší místnosti. Jednou nám řekl, že nemáme mlátit, že jede někde na poradu a musíme to vydržet 3 hodiny. Našemu průvodci se strašně chtělo na záchod a zatloukl, když neměl. Po 3 hodinách se hlavní vězňů vrátil a průvodce zmlátil. Průvodce byl celkem problémový a tak tam s námi dlouho nebyl, asi po čtrnácti dnech ho dali od nás pryč.“

„Ze začátku se s námi bavili. Tahali z nás informace. Kdo jsme, odkud jsme a co tam děláme. Pak, když zjistili, co jsme zač, tak nás ignorovali.“

7.3 Proč nás unesli

7.3.1 Nábor zkoumané osoby

„Řeknu Vám to, co říkám novinářům. Nemám to podložené, nemám pro to důkazy, ale vedou mě k tomuto tvrzení jednotlivé indicie.“

„Nevím, kdo nás unesl, ale jsem si jistý, že to byla vojenská nebo policejní jednotka. Spíš možná agenti tajných služeb. Možná to naplánoval i někdo v Česku.“

„Ty lidi byli vycvičení a sebraní. Určitě to byla oficiální jednotka. Ty dva nebo tři hlavní byli určitě oficiální a zbytek si myslím, že byl Hizballáh, který jim pomáhal. Hlavní únosce neustále mluvil o poradách. Říkali mu, že nám dochází voda a on, že jede na poradu, tak se zeptá. Až se vrátí z porady, tak nás pustí na záchod atd. Prostě se jezdil radit se svým vedením, takže je tam jasná struktura, tedy vedoucí a podřízení. Několikrát přišli z porady, že už je konce, že musí někoho zastřelit, ale moc se jim do toho nechtělo. Zkoušeli to bez toho a fotili nás v pytli, jako že už je to s námi vážně špatný.“

„Náš ministr o nás jednal s libanonským policejním prezidentem, který dělal spojku mezi teroristy a Čechy. Takže spojení mezi oficiální složkou a únosci. Proto si myslím, že to bylo oficiální. Tudiž sem našťvaný na únosce a na stát, na Libanonce, že tohle umožnili. Může mi být sympatický, kdyby se to teda netýkalo přímo mě, že se ten stát stará takhle o svoje lidi. Náš český stát se o nás tak nepostaral. Oni byli schopní nás unést a starat se o nás, aby vystrašili náš stát, vyděsili nás a vyměnili za svého občana.“

7.4 Otázka: Komu dáváte vinu za svůj únos a vězení?

„Nemůžu říct, že bych vinu připisoval sobě. Když jsem se s kolegou bavil, jestli pojedeme, tak já byl ten, kdo chtěl jet. Když jsme tam byli, tak je jasný, že jsme si říkali, že jsme se na to nevyprdli. Ale může se mi cokoli stát i tady. Jsem novinář a neustále hazarduju. Natáčím automobilové závody a oni mi řeknou, tady nestůjte, může se Vám něco stát a já tam stejně stojím, protože chci mít dobré záběry. Oni mi na to odpovídají, dobře stůjte si tady, ale když se vám něco stane, my za to neneseme odpovědnost. Riskuju svoje zdraví, život, ale je to moje práce. V tu chvíli, kdyby do mě to auto najelo a já přišel o nohy, tak bych si řekl, ano jsem debil, varovali mě a já tam stejně šel, můžu si za to sám. Když vezmu ty indicie zpětně, tak celý únos byl připravený. Nebyla to náhoda. Únos byl připravený, nachystaný, všechno bylo na počet. Šest lidí čekali, šest lidí chytli a odvezli.“

„Jsem hodně našťvaný. Hodně moc našťvaný na ty lidi, co nás unesli. Ty si dovolili na mě šáhnout, ve zlom, ty nemám rád. Na ty mám vztek.“

Na Pavlovi bylo vidět značné rozladění.

„Občas jsem jim to dal najevo. Občas jsme byli drzí a oni nás plácli přes prsty. Nemlátili nás, ale třeba na nás začali rvát.“

„Zlobím se i na Českou republiku kvůli tomu, jak se k nám zachovali tam, ale i jak se k nám chovají teď. Nás pomalu ještě ani nepropustili, nevyslechli a tady už se vědělo, že si za to můžeme sami. První kontakt s velvyslance byl takový, že pro nás nemůže moc udělat, a že tam musíme ještě nějakou dobu zůstat. Sotva nás pustili únosci, hned nás zase naložili do auta policajti, na okresní stanici nás vyfotili, dali nám najíst a já jsem si říkal, že už je to dobrý. Nechají nás vyspat se na ambasádě a zítra letíme.“

„Najednou nás převezli do Bejrútu na tajnou oficiální službu, kde nás zavřeli do cely. Vytřeli tam louže moče, dali nám na zem matrace a řekli, že velvyslanec přijde až ráno. Kdyby tam byl někdo labilní, tak se zhroutil. Po půl roce věznění nás zase zavřeli. Na svobodě jsem tedy byl přesně čtyři hodiny.“

„Takhle jsme tam byli ještě 4 dny a 3 noci. Jsem naštvaný na Čechy, že to nijak nepopohnali. Upozorňovali nás na to, že v Čechách není dobrá atmosféra. Že nás neberou jako oběti, ale vlastně si za to můžeme sami. Bylo to strašné napětí.“

„Strašně se zlobím na naši vládu. Ať se ke mně moji věznitelé chovali, jak chtěli, o své lidi se starali a měli o ně péči a strach. Naše vláda se na nás lidově řečeno vyprdla. Proto se na ni zlobím. Několikrát nám bylo teroristy řečeno, že naše vláda propuštění zdržuje nebo bojkotuje. Možná to bylo pravda a možná lež, ale kdyby se o nás snažili postarat tak jak měli, tak už jsme mohli být dávno doma. Osobně si myslím, že negativní mediální humbuk má na svědomí také někdo z vlády. Pro některá svá tvrzení nemám důkazy, jsou to jen mé domněnky.“

Na Pavlovi bylo vidět, že je rozčilený. Vzteky se mu klepaly ruce a na obličejí bylo vidět značné zklamání.

7.5 Návrat do běžného života

7.5.1 Co předcházelo propuštění

„Strašně dlouho nám slibovali, že půjdeme domů. Nejdřív tvrdili, že budeme věznění jenom týden, pak čtrnáct dní a najednou se o tom přestalo mluvit úplně. Když se o tom zmínili, tak časové intervaly do našeho propuštění stále narůstaly. Hráli na nás habadůru nebo možná taky nehráli, ale sami nevěděli co se děje. Myslím si, že ani nevěděli, proč nás chytají, proto nás ze začátku vyslýchali a mysleli si, že chytli nějaké špiony. Vždycky po převozu slibovali, že už nás pustí. Bylo to zvláštní. Sami únosci byli nervózní. Na jejich vkus nás měli už moc dlouho.“

„Blížil se konce roku a oni nám stále tvrdili, že na Vánoce budeme doma. Nejdřív jsme jim to moc nevěřili a ze srandy chtěli sehnat stromeček. Stále nás odkazovali na Vánoce a tak jsme tomu začali věřit a doufali v to. Najednou bylo 23. prosince a nic se nedělo. Tak jsme Vánoce zrušili, neexistovaly pro nás. Adam začal zpívat koledu, tak jsem mu řekl, ať drží hubu. Strašně rostlo napětí a my jsme se upnuli na Silvestr. A ono zase nic. Jak skončily Vánoce a začal Nový rok, tak jsme si strašně oddechli a spadlo z nás napětí. To už nám bylo jedno, jestli půjdeme prvního nebo posledního ledna. Obrazně jedno. Domů jsme chtěli všichni a strašně, ale kdy to bude, to už nám tolik nevadilo.“

„Zanedlouho po tom nás převezli na páté místo. Mělo být už opravdu poslední.“

„Právník tam chytl nějakou nemoc, měl třesavku a vypadalo to s ním blbě. Nejdřív řekli, že mu přivezou doktora. Pak zase ať umře. Zdůvodňovali to tím, že se aspoň zvýší tlak na Čechy a ty to popoženou. Tvrdili, že nás je pořád dost a oni si aspoň neušpiní ruce jeho krví. Bylo to strašné.“

7.5.2 Propuštění

„Moc jsem tomu nevěřil, že nás konečně pustí. Pořád říkali, že to Češi nějak podělali, že to protahují. Podle mě to protahovaly obě strany. Byly o tom různé teorie.“

„Nejdřív řekli, že nás pustí ven, pak, že nás vezmou do Sýrie. Jednoho dne přišli, že v 6 ráno nás odvezou a vypustí. V noci přišli v maskáčích a se samopalama, ať spíme, že teda ráno pojedeme. Ráno zase přišli v civilu, že nic. Letadlo se zpozdilo, ale už pro nás letí. Zase se tři dny nic nedělo. Pak přišli, ať se svlečeme jen do jedné

vrstvy, prohlídli nás, naložili do auta a strašně dlouho s námi jezdili. Zastavili, vylezli jsme z auta a oni nám přeštípli pouta, sundali kukly a my si měli lehnout na zem. Nad námi stál chlap se samopalem a já slyšel, že ve strži vedle nás teče voda. Řekl jsem si, že jestli zvedne samopal, tak skáču, ať se zabiju nebo ne, že prostě skáču. Nic z toho se nestalo. Nasedli do auta a jeli. Neřekli nám nic.“

„Byla strašná zima. Bylo prvního února a my tam stáli v těch mrazech jenom v podvlíkačkách nebo teplákách.“

„Rozhlédl jsem se kolem sebe. Stál jsem na kopci, který byl napůl skalnatý. Byla noc, tma jak v pytli a jediné co jsem viděl, byla silnice pod kopcem.“

„Psík začal hned reagovat. Všiml si, že na kopci je dým a šel se tam podívat, chtěl, ať jdeme s ním. Já jsem nešel. Řekl jsem mu, že se zbláznil. Ted' mě pustili, tak určitě půjdu zase někam, kde mě uvězní. Stál jsem na tom kopci a koukal na hvězdy. Bylo to strašně zvláštní, nemohl jsem uvěřit, že po takové době vidím hvězdy. Co hvězdy, že vidím vůbec oblohu a jsem na čerstvém vzduchu. Na tom kopci byla hromada kamenů, taková polorozpadlá velká skalka. Spolu s Mírou a Adamem jsem se tam šel schovat. Kluci taky řekli, že nikam nejdou, že mají strach. Psík řekl, že uvidí, co se děje a vrátí se pro nás. Upozornil jsem ho, že kdyby se něco dělo, ať aspoň křičí, že zkusíme utéct.“

„Netrvalo dlouho a vrátil se pro nás. Řek, ať jdeme honem rychle za ním, že tam bydlí hodní lidé a zavolají policii. Museli jsme jít strašně rychle, pod kopcem na té silnici jezdil Hizballáh a hlídal jí. Hizballáh by nestrašil a ani se nás neptal, kdo jsme, ale rovnou by střílel. Měl jsem strach, ale věděl jsem, že se o nás Psík postará. Tak jsem šel.“

„Vlezl jsem s kluky do toho domku, byla to tedy spíš taková chajda. Cítil jsem se strašně nervózní, měl jsem strach a takové zvláštní pnutí. V chajdě bylo pět Arabů. Rozklepala se mi z nich kolena. Dostali jsme najíst, ale nemohl jsem skoro nic polknout. Bylo mi zle od žaludku. Asi po hodině přišel Psík, že je policie pod kopcem. Tak jsme šli dolů. Když jsem se k nim blížil, dostal jsem strach. V půli kopce jsem se zastavil a řekl, že dál nejdou. Vypadali úplně přesně jako naši únosci. Měli na sobě rifle, trika a v ruce pod kabátem drželi samopaly. Psík mě uklidňoval, ať se nebojím. Řekl jsem mu, že chci vidět jejich průkazy. Tak nám je ukázali.“

7.5.3 Libanonská policie

„Naložili nás do auta a odvezli na policejní stanici. Tam nás vyfotili a vezli nás dál. Odvezli nás někde na ředitelství, myslím, že to byla tajná služba. Bylo to děsné. Začalo to tím, že nás na chodbě spoutali a nechali nás tam strašně dlouho stát. Začal jsem se ozývat, ten jeden Arab ke mně přišel a začal do mě strkat a rvát na mě. To na něj spustili zase jiný Arabové, že jsme Češi, ty Češi, tak ať nás nechá na pokoji. Trošku se uklidnili a nechali nás sednout, ale pouta jsme měli pořád. Strašně dlouho jsme čekali, přesně nevím, ale myslím, že třeba čtyři hodiny, než za námi přišli. Začali nás vodit na výslechy. Ptali se mě, jak se mám a jak se cítím. Tak jsem jim ukázal ruce, kde jsem měl dvoje rudé otlacené rýhy od pout a řekl jim, jak bych se asi cítil. V noci mě pustili po půl roce z vězení a tohle mi po nich zůstalo. Vy jste mě zachránili a tohle mám od vás. Oni ať se nezlobím, že jsou to předpisy.“

„Výslech byl dlouhý, stále se mě vyptávali, co a jak se dělo. Pořád říkali, jak nás pustí a jak pojedeme domů. Blížila se noc. Na stanici nás odvedli do vězení. Byly tam dvě cely, ve kterých byli uvěznění místní, z jedné cely je vyhnali, do druhé nás zamkli. Nejdřív nám tam tedy vytřeli louže moči. Bylo to hrozné.“

„Měl jsem pocit, že jsem stále unesen a vězněn proti své vůli. Na zemi v cele ležely matrace a na nich jsme spali. Oproti únosu tam nebyl velký rozdíl. Druhý den přijel velvyslanec a řekl, že všechno bude v pořádku, ale zatím pro nás nemůže nic udělat. Následovaly další výslechy. Večer nás měli pustit a měli jsme letět.“

„Vzali nás do místnosti, kde byly naše kufry a sprcha. Měl jsem strašnou radost, že jsem viděl svůj kufr a v něm své věci. Umyl jsem se. Bylo to strašně super. To svoje hrozné oblečení jsem sundal a hodil na zem. Po takové době se umýt a obléct se do vlastního oblečení, vlastních trenek, kalhot a obout si svoje boty. To bylo jako zázrak. Moje oblečení leželo půl roku v kufří, takže bylo strašně zmačkané, ale bylo moje. Bylo mi hodně velké, protože jsem hodně zhubl, ale byl jsem šťastný, že ho mám. Navoněl jsem se, od kluků jsem si půjčil voňavku, protože tu moji někdo ukradl.“

„Po celý ten půlrok jsem měl na nohách akorát pantofle. Měl jsem docela štěstí. Když nás uvěznili, tak nám na záchodech nechali pantofle. Na záchodě jsem byl první a tak jsem si vzal ty, které vypadaly nejpohodlněji. Míra měl naopak smůlu, byl zpomalený, takže na něj zbyly ty nejhorší a nejnepohodlnější pantofle. Docela tím trpěl, protože

v nich celou dobu chodil. Obzvlášť v době, když nás propouštěli a on v nich šel do kopce a z kopce.“

„Přijel za námi velvyslanec se svým asistentem. Velvyslanec se tam s námi moc neohřál. Jeho asistent byl takový mladý sympatický kluk, potykali jsme si spolu. Strávil tam s námi celý den, večer musel jít na ambasádu, na nějaký dýchánek. Já jsem mu říkal, ať nás tam nenechává, že se k nám budou chovat hrozně. Slíbili mu, že budeme spát v kanceláři a stejně nás nakonec zavřeli zase dolu do vězení, prý z bezpečnostních podmínek. Asistent jenom koukal co se děje. Druhý den nás naložili do auta, odvezli na policejní prezidium. Tam se s námi vyfotil jejich policejní ředitel, předali nás Čechům a jelo se na letiště.“

7.5.4 Let do Čech

„Čekal tam na nás Robert Šlachta⁷ se svými lidmi a vítal nás s úsměvem. Tak vítejte chlapi, ale bylo to divné. Měl jsem z nich divný pocit, strašně chvátali a byli nervózní. Řekli, že v bezpečí budeme, až letadlo vzlétne do vzduchu. Když jsme vzlétli, strašně se mi ulevilo. Spadl mi ohromný kámen ze srdce. V letadle si ke každému z nás sedli a začali nás vyslýchat. Ani nevím, kdo to byl. Jestli se jednalo o někoho z policie nebo o psychology, opravdu nevím. Vím, že jsem vyprávěl, vyprávěl a nejednou jsme přistávali v Praze. Strašně to uteklo. Strašně mě uklidnili, protože hned začali mluvit o mé rodině. O Míše, mé ženě a mých dvou dětech – Tereze a Ondrovi. Ubezpečili mě, že jsou v pořádku a já byl šťastný.“

„Ještě v Praze na letišti jsem dostal do ruky mobil, kde bylo jediné číslo. Hned jsem ho zmáčkł a volal manželce. Plakala. Nemohla uvěřit, že už jsem doma.“

7.6 Po návratu

7.6.1 Rodina

„Manželka prožívala únos strašně. I když je rázná, je srdcařka.“

⁷ V té době byl ředitelem Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu

„Když nás unesli, věděla hned, že se něco děje. Snažila se mi dovolat na mobil a hlásilo jí to, že jsem nedostupný. Začala obvolávat ambasády a všechna možná i nemožná čísla, ale nikdo nic nevěděl. Tvrdili jí, že jsme někde na hotelu, tak ať se nebojí. Přitom v České televizi už šlo, že jsme uneseni.“

„Teď zpětně, když koukám na některé články, tak tam bylo podezření, že jsme na hotelu a jsme úplně v pohodě. Že to celé bylo připravené i z naší strany, a že jsme si tam jeli užívat dovolenou. Né, že bych to někomu přál, ale ty lidi bych tam poslal na rekreaci taky.“

„Manželka brečela a hroutila se. Prožívala to strašně.“

„Máme spolu dvě děti. Terezce bylo tehdy čtrnáct. Je už téměř dospělá a o mém únosu věděla. Synovi je nyní deset, takže v době únosu mu bylo devět let. Když jsem byl unesený, tak o ničem nevěděl. Manželka se rozhodla, že je moc malý a nechtěla mu to říct. Tvrdila, že jsem na služební cestě s vojáky a brzy se vrátím. Vždycky si něco akutního vymyslela a služební cestu mi prodloužila. Tím mu zdůrazňovala, že až to vyřeším, tak se vrátím. Špatné bylo, že se vždy našla nějaká dobrá duše, která synovi o mém únosu řekla. A on měl podezření, ale manželka ho vždy ubezpečila, že jsem v pořádku a jen natáčím nějakou reportáž.“

7.6.2 Média

„Mediální boom kolem nás byl šílený. Jednak jsme byli upozornění už v Libanonu, že v ČR panuje zvláštní ovzduší a informace o našem únosu jsou proti nám. Ať počítáme s tím, že nebudeme dobře přijímáni.“

„Když jsme vylezli z letadla, sesypali se na nás novináři jako včely. Bylo to hrozné. Nemohl jsem nic, ochranka nás bránila a dovezla nás do auta, kterým nás převezli do nemocnice. Ještě ten den za mnou Míša přijela. Byl to čtvrtek. Spolu s ostatními jsem byl zavřený na jednom oddělení v nemocnici. Nikdo k nám nemohl.“

„Měl jsem hrozně blbý pocit, že mi zakázali koukat z oken, všude byly zatažené žaluzie, aby nás novináři nemohli fotit. Byl jsem v Čechách a nemohl jsem koukat ani z okna. Pustil jsem si televizi a tam už to jelo, dneska se vrátili uneseni z“

„U vstupu na oddělení stála ochranka a dokonce i lékaři a sestry museli mít speciální povolení, aby k nám mohli.“

„Ještě ten den přijela manželka. Míšu jsem viděl už na dálku. Běžel jsem za ní a ona za mnou, ale ty gorily z ochranky ji nechtěly pustit. Říkal jsem jim, že je to moje manželka, ale oni chtěli vidět občanku. Ta moje malá drobná, hubená manželka se těm gorilám vyškubla a běžela za mnou. Přivezla mi hamburgery, ale já nemohl. Týden jsem pořádně nejedl a to by mě zabilo.“

„V sobotu nás pustili z nemocnice. Jel jsem s manželkou na jih. Odbočili jsme do ulice, kde bydlíme a všude tam „kempovali“ novináři. Okamžitě jsme to otočili a jeli na chatu k manželčiny rodičům. Na chatě jsem byl s celou rodinou. Užívali jsme si jeden druhého. Sousedí nás varovali, ať nejezdíme domů, že jsou tam novináři pořád. Tak jsme jeli ke známým. Ty lidi, co mě znají, mě přijali dobře. Vědí, že jsem byl unesený a nejsem žádný pako.“

„Novináři stáli pořád před domem, ale ze své profese jsem věděl, že se jich jen tak nezbavím. Vylezl jsem v neděli před barák a rozhodl se, že jim dám rozhovory, protože jsem moc dobře věděl, že jinak ten mediální hon neskončí.“

„Jinak dávám rozhovory poměrně často. Myslím, že je třeba lidi informovat o tom, co se dělo. Někde na webu jsem četl diskuse, kde někteří lidi psali a mysleli si, že jsme někde v hotelu a užíváme si. Jednak chci poukázat na to, co se skutečně dělo a rád bych zjistil, proč se to dělo. Jako novinář vím, jak je snadné vše zmanipulovat, proto chci, aby informace byly založeny na pravdě a vycházely z mých úst. Nebyl to jen nějaký výmysl nebo hloupý kec.“

7.6.3 Běžný život

„Celkem dlouho mi trvalo, než jsem si uvědomil, že jsem na svobodě.“

„Vzbudil jsem se doma v ložnici s manželkou v posteli a chtělo se mi strašně na záchod, koukal jsem na dveře a neuvědomil si, že se můžu zvednout, otevřít dveře a na záchod si dojít.“

„Nebo nám zvonil zvonek. Slyšel jsem ho a ptal jsem se manželky, co to je. Ona, že je to syn a jde domů. Jak jde domů? Chvilí mi prostě trvalo, než jsem se srovnal.“

„Práci mám stejnou. Už v pondělí jsem byl v kanceláři. Vzhledem k tomu, že televize je moje firma, tak jsem neměl vůbec čas se nějak rozkoukávat. Do práce jsem rovnou vplul. Hned jsem spolu s manželkou a kolegyní Blankou obcházel naše sponzory a ubezpečoval je, že jsem v pořádku a vše bude fungovat jako předtím. Připadal jsem si jak opička. Byl jsem mimo, ale práce mi pomaličku naskakovala. Manželka s Blankou, která se starala o firmu, jezdily se mnou. Byl jsem mimo a nechápal jsem nic. Prvních čtrnáct dní byla taková polo-práce a polo-dovolená.“

„Od svého únosu si strašně vážím oken. Mám rád světlé místnosti a rád se koukám ven.“

„Když jsem se vrátil, ukončil jsem pracovní poměr Mírovi. Nemělo to nic společného s únosem. Objevily se nějaké nesrovnalosti ohledně firmy. V průběhu našeho věznění v Libanonu se to ve firmě začalo pomalu ale jistě rozpadat. Z poměrně početného týmu, jak redaktorů, tak i kameramanů, tu zbyli 3. Jeden kameraman a dva reportéři. Měli toho až nad hlavu a já je obdivuju a děkuji jim za to, že to zvládli. Hlavně moje žena. Nerozuměla tomu a nezbylo jí nic jiného, než se do toho vrhnout po hlavě a dát se do vedení firmy.“

7.7 Současnost

7.7.1 Dopady a psychické následky

„Nedávno, to byl rok, co jsem doma. Vzpomněl jsem si na to přesně v ten den a přemýšlel, co jsem dělal před rokem touhle dobou.“

„Vzpomínám na to často. Neustále se mi vybavují vzpomínky. Někdy se nemusí ani nic stát, co by mi tu událost připomnělo, prostě se mi ta vzpomínka sama jen tak vybaví.“

„Zdůvodňuji si to tím, že ta kauza ještě neskončila, a že neustále běží. To odškodnění, ten soud i řešení případu běží. Neustále si to v hlavě přehrávám, abych byl schopný to předat dál. Teď třeba tady vám, ale potom i soudu nebo policistům.“

„Zdávají se mi i sny. Zrovna v sobotu se mi jeden zdál. Prostě si to pořád přehrávám.“

„Často na ten únos myslím, někdy i několikrát denně. Jednotlivé události se mi vybavují přesně. Cítím ten zápach, který byl pro naše vězení tak typický. Vidím všechny detaily v místnosti. Slyším, jak rachtal větrák a cítím tu strašnou úzkost, když vypadl proud a já

se bál, že se udusíme. Vybavuji si neustále všechno do detailu. Všechno jako by to bylo včera.“

„Třeba si čistím zuby a vzpomenu si, jak sem si je čistil tam, jak třeba netekla voda a tak.“ „Vzpomínám si na to, i když na to vzpomínat nechci.“

„Neřeším to nijak. Snažím se začít myslet na něco jiného, na hezké věci. Snažím se tu vzpomínku potlačit a jdu třeba za dětmi. Nebo na procházku, nahrazuji ty ošklivé vzpomínky něčím hezkým.“

7.7.2 Současný vztah se spoluvězni

„Ke svým spoluvězňům necítím nic zvláštního. Hodněkrát jsme si říkali, že až se dostaneme zpět, tak půjdeme grilovat, na pivo nebo spolu něco podnikneme. Nepodnikli jsme spolu nic, jenom si spolu voláme.“

„S většinou z nich máme přátelský vztah. Ono by to ani jinak nešlo. Jen s Mírou (kolega z redakce) se nevidáme.“

7.7.3 Zdravotní stav

„Po návratu byl můj zdravotní stav špatný. Už před odjezdem jsem měl problémy se žaludkem. Nebo ne přímo před odjezdem, ty problémy trvaly déle. Věznění, špatná strava a psychický tlak mému zdravotnímu stavu nepřidaly. Po návratu jsem se léčil s žaludkem. Nic jiného až na pár modřin a otláčenin jsem si nepřivezl.“

„Psychické problémy si myslím, že nemám. Nebo je pravda, že často se mi zdají sny a často nad únosem přemýšlím, ale rozhodl jsem se, že to zvládnou sám.“

„Psychologa jsem navštívil hned při příjezdu do ČR, kdy se u nás v nemocnici střídali jeden lékař za druhým. Mezi nimi byl i psycholog. Šel rovnou k Mírovi, protože ten si ho vyžádal. Byl na tom fakt špatně. Myslím si, že psychologa nepotřebuju a jsem schopný se s touto situací vyrovnat sám. Víím ale, že Míra k němu chodí pravidelně a zbytek kluků nevím. Psík byl vytrénovaný a byl zvyklý na mnohem horší věci, ten si myslím, že ho nepotřeboval.“

„Míra na tom byl psychicky špatně už před únosem. Ten k němu chodil. Když jsem se vrátil, tak mi ségra dala číslo na psychologa, ke kterému chodí a je dobrý, tak ať si tam taky dojdou. Nešel jsem.“

„Mám na to zvláštní pohled, podle mne se nechá vyléčit noha, ale jakoby mozek mi vyléčit nejde. Nebo nechci, aby to vypadalo, že jdu do vás, ale když v mozku budu mít nějakou myšlenku, těžko mi ji z něj někdo dostane. Myslím, že si dokážu pomoci sám. Nějakými příjemnými pocity, vjemy.“

„Jako je pravda, že když nás v nemocnici ten psycholog vyšetřoval, měl v řadě věcí pravdu. Já jsem k němu měl spíš negativní, odmítavej postoj, ale on mi říkal, že to přijde. Tvrdil mi, že se mi budou zdát sny a tohleto a támhleto. Já jsem mu říkal, že bude lepší, když se mi bude zdát o tom, jak jsem vězněný a budu doma, než když jsem byl vězněný a zdálo se mi o domově.“

„Jako machroval jsem na něj, ale on měl pravdu. Trošku mě varoval. Já mu tvrdil, že už bude jenom dobře a on, že to není pravda, že i za rok se mi ty věci můžou vracet. A měl úplnou pravdu. Byl to rok a vrací se to. Pořád se to vrací a nelepší se to. Myslel jsem si, že ten rok bude mezník a pak se to zlepší. Vždycky jsem si říkal, už bude dobře, nemůže se stát nic horšího.“

„K čemu se přiznám, tak mám problém používat archiv. Když třeba stříhám reportáže, tak mám problém s používáním reportáží, které se natáčely, když jsem byl vězněn. Vezmu si do ruky tu nahrávku a hned se vrátím do doby, kdy jsem tam byl zavřený.“

„Vidím třeba nahrávku z 23. prosince a hned si vzpomenu na Vánoce a na to, jak nás napínali, že půjdeme domu. Slyším tu koledu, kterou Adam zpíval, a slyším sebe, jak na něj křičím, ať drží hubu.“

„Nebo třeba čerty, pustím si tu nahrávku a koukám na ni. Říkám si, že se tam ty lidi smějí, proč se smějí? Jak se můžou smát? Mně v té době bylo hrozně. Začnu se v tom plácát. Mám trošku tendenci ty lidi obviňovat, že byli šťastní, když já jsem šťastný nebyl. Je to blbost. Teď je spousta lidí nešťastných, trápí se a já žiju dál.“

„Vím, že když jsem byl vězněný, tak jsem trpěl já, manželka, děti a lidi kolem nás žili. Vím, že manželka celou dobu jenom nebrečela a netruchlila, nebo možná jo, ale určitě se dokázala zasmát. My se tam taky smáli vtipům. Byla to taková úleva.“

„Ten rok mi vůbec nepomohl, čas to nehojí. Myslím, že pomoci nepotřebuju, ale nelepší se to. Ani zaplat' pán bůh nehorší, ani nelepší. Upínal jsem se na ten rok a ani ten mi nepomohl. Čekal jsem, že to vítr odvane dřív.“

„Hodně mě taky rozhodilo, že nějaký druhý den po propuštění nás v Libanonu vyfotili, já jsem byl úplně mimo, vůbec si to nevybavuju. Nedávno se objevil na internetu nějaký nový článek a tam byla ta fotka. Úplně jsem viděl to hnusný fialový triko s lebkou, ty tepláky a ty hrozný pantofle. Trochu jsem na to zapomněl. Věděl jsem, že to byly tepláky a trika, ale ta fotka mě tam strašně rychle vrátila. Znovu jsem si tu fotku rozkliknul a koukal. Koukal jsem na nás hrozně dlouho.“

„Živé vzpomínky mám často. I konkrétní přesně barevný věci. Vidím to všechno úplně přesně. Některý situace i znova prožívám.“

„Často se mi stává, že si vzpomenu na nějakou událost nebo věc z únosu a jakoby se zaseknu. Manželka se mě často ptá. Co děláš? A rovnou si i sama odpovídá. Ty seš zase tam. A já jí radši říkám, ať mě nechá.“

7.7.4 Otázka: Cestujete i nadále?

„Nebojím se a mám v plánu cestovat, ale od té doby, co se mi to stalo, si uvědomuji, jak je strašně jednoduché unést člověka. To v sobě budu mít napořád. Víím, že stejně tak jako se mi to stalo v zahraničí, tak se mi to může stát i tady.“

„Co se přiznám, že dělám od doby svého únosu, tak občas volám jednomu svému známému z ministerstva. On se mi koukne do papírů, jestli nejsem nikde zanesený a hledaný. Byl bych nerad spojován třeba s Hizballáhem nebo tak něco. Z toho mám strach hlavně v zahraničí.“

„O děti se bojím, ale mám pocit a nechci se rouhat, že když jsem teď u nich, tak se o ně bojím míň. Víc sem se bál, když sem byl tam.“

„Hodně mi pomohl jeden můj kamarád, je vojenský kaplan. Měl jsem takový blbý období, kdy se na mě sesypalo všechno to špatný, co o nás říkali lidi tady. Vysvětloval mi, že se na ně nesmím zlobit, že si nedokážou představit, co jsem tam zažil. Nemají vůbec představu. Já si hodně rozumím s vojáky, obzvlášť s těmi, co byli na misi. Máme často podobný zážitky.“

„Hned čtrnáct dní po únosu jsem byl na plesu. Chtěl jsem na ples a hlavně mezi lidmi. Přišla tam za mnou jedna moje kamarádka, shodou okolností paragánka a řekla, že nechápe, jak jsem to zvládl. Ona by to prý nezvládla. Ubezpečil jsem ji, že by to zvládla, když člověk musí, dokáže přežít neskutečné věci. Ty vojáci tomu rozumí a dokážou si to představit. Normální lidi se mě ptají, jestli to bylo opravdu tak hrozné. I to nic, co se nedělo, bylo hrozný. Martin to tam porovnával s misí a říkal, že zlatá mise, tam má člověk aspoň informace a může volat domu. V Libanonu byl ten nedostatek informací strašný.“

7.7.5 Názor na terorismus

„O terorismus se zajímám. Jednak si vyhledávám nové informace a články o tom, co se píše o mém únosu, ale zajímám se i o informace o dalších a nových případech.“

„Možná vyzní trošku blbě to, co vám teď řeknu, ale tohle je další věc, díky které se zlobím na Čechy. Ne na Čecha jako stát, ale na nás jako národ. Určitě jste slyšela, jak nedávno umřela v Berlíně ta Češka. Je to tragédie, chápu to a je to hrozné, ale celý národ jí litoval. Ale proč? Umřela, byla v zahraničí za prací, žila tam. A co jsem dělal já? Byl jsem v zahraničí za prací. Mě taky nikdy neupozornil na to, že tam hrozí únos a budou mě věznit. Jasně já jsem tam neumřel a vůbec to nechci porovnávat, ale prostě byla to tatáž situace a úplně jiná reakce. Proč nikdo nelitoval mě?“

7.7.6 Vliv únosu

„Možná to bude znít jako klišé, ale vážím si víc svého času. Čas se snažím trávit víc se svojí rodinou a práce pro mne už není hlavní.“

„Když jsem se vrátil, byl jsem spokojený a vyrovnaný. Běžné každodenní starosti a věci mě nerozhodily. Třeba fronta v obchodě nebo kolona na dálnici. To mi vydrželo několik měsíců. Už mě ale zase svět semlel zpátky. Začínám být zase nervózní a to už i za volantem.“

„Jako posilnilo mě to určitě. Nebojím se například zubaře. Od té doby si nestěžuju. Posilnilo mě to a získal jsem sebevědomí. To určitě, do té doby jsem si myslel, že jsou věci, které nezvládnou. Od únosu vím, že když člověk chce, vydrží téměř všechno. Jsem klidnější.“

8 SHRUTÍ POZNATKŮ ZKOUMÁNÍ A ANALÝZA

8.1 Shrnutí

Nyní shrnu poznatky, které jsem získala studiem tohoto případu. Zaměřím se na odpovědi na otázky, které jsem si předtím položila.

VO1: Jak prožívala oběť únos?

Pavel únos vůbec nečekal a nepředpokládal, že by se něco takového mohlo stát (viz s. 59).

Samotný únos nejprve hodnotil jako shodu náhod, ale posléze dodal, že na ně únosci byli připraveni a nejspíš by si na ně počkali jinde. Poměrně dlouho si myslel, že se jednalo o nedorozumění a vše se vysvětlí.

Hodně špatně snášel samopaly, kterými jim téměř po celou dobu únosu mířili na hlavu (sám je střelec a uvědomoval si riziko). Tato představa ho traumatizuje stále.

Pavel měl pocit, že se jim nestane nic „ošklivého“ a tak se únosu nijak nebránil (viz s. 61).

Často se bál o svůj život, ale nebylo to každý den (viz s. 63).

Dny mu téměř neutíkaly (viz s. 65). Čas trávili tím, že si povídali. Ze začátku o tom, kdo je unesl, ale později o běžných tématech jako byla rodina, zájmy a tak. Oblíbená byla i hra „*Kdo jsem?*“, kterou Pavel hodnotil velmi pozitivně.

Vztahy mezi spoluvězni byly víceméně dobré, museli se vzájemně tolerovat.

Často vzpomínal na manželku a své dvě děti. Víc než o sebe se Pavel bál právě o ně (viz s. 67). O rodině se mu zdávali i sny.

Věznitelé je většinou ignorovali (viz s. 68).

Propuštění jim slibovali hodně dlouho. Nikdo z nich nevěřil, že je pustí. O to víc byli překvapeni. Naložili je do auta a dovezli na kopec a tam je pustili (viz s. 71-72).

Místní zavolali policii, která je odvezla a 4 dny a 3 noci je věznila a vyslýchala. Výslechy bylo dlouhé a hrozné. I chování policistů k obětem. Věznili je v hrozných podmínkách (viz s. 73).

VO2: Jak oběti vnímají psychickou podporu svého okolí po zažitém teroristickém činu?

Oběť vnímala podporu zejména od rodiny (hlavně manželky Míši) a svých známých, kteří ho dobře znají.

Naopak velmi špatně snáší negativní ohlasy veřejnosti a médií (viz s. 74).

Pavel dává často rozhovory. Chce lidi informovat o tom, co se skutečně stalo a chce se vyhnout zmanipulovaným informacím.

VO3: Jaký měl dopad zážitek terorismu na život oběti a její rodiny?

Pavel si víc váží své rodiny a práce pro něj už není tak důležitá. Vrátil se vyrovnaný a spokojený.

Tvrdí, že od svého zážitku si nestěžuje a je klidnější. Za jeden z hlavních zisků zdůrazňuje sebevědomí (viz s. 81).

Pavlovi trvalo celkem dlouho, než si uvědomil, že je na svobodě (viz s. 76).

Má stále stejnou práci.

Cestovat se nebojí, ale od svého únosu si uvědomuje, jak je jednoduché unést člověka.

VO4: Jak se oběti vyrovnávají s dopady a možnými psychickými následky?

Pavel sám uznává, že psychické následky únosu se u něj neustále objevují. Myslel si, že nejdéle po roce samy odezní a to se neděje. Neustále se u něj projevují flashbacky a o události se mu zdají velmi často i sny. Podle jeho tvrzení se vzpomínky vynořují samy, ale únos mu připomínají i běžné věci v životě. Vzpomíná si i několikrát denně, ale konkrétní číslo nezná (viz s. 77).

Prožívá i konkrétní situace, které se mu staly.

Se vzpomínkami a myšlenkami se vyrovnává většinou imaginací něčeho pozitivního nebo konkrétními příjemnými zážitky (např. procházka).

S psychologem mluvil hned po návratu v nemocnici, ale sám jeho pomoc nevyhledal. Myslí si, že ho nepotřebuje. Pavel uznává, že psycholog měl v řadě věcí pravdu. Měl k němu celkem negativní postoj (viz s. 79).

Pavla rozhodila také fotografie, kterou viděl nedávno v médiích. Byla to fotka z jejich propuštění v Libanonu. Zdravotní stav byl špatný, žaludeční problémy ho doprovázely už před uvězněním, které mu také nepomohlo.

VO5: Koho oběť za svůj únos obviňuje?

Pavel neobviňuje Araby, ale ani vinu za únos nepřipisuje sobě.

Zajímavý moment Pavel popisuje cestou v autě hned po jejich únosu (viz s. 62).

Pavel tvrdí, že při jejich únosu byla propojena neoficiální složka (teroristé) s oficiální složkou (libanonská vláda). Proto se domnívá, že únos byl oficiální. Je naštvaný na Libanonce, že něco takového umožnili.

Zlobí i na Českou republiku.

8.2 Analýza výsledku zkoumání

Na základě informací, které byly uvedeny respondentem v rozhovoru, lze usuzovat na posttraumatickou stresovou poruchu.

Klasická definice této poruchy je uvedena i v teoretické části. Pojednává o rozvoji této poruchy v období „zdanlivého klidu“ a to do 6 měsíců od prodělaného traumatu. Lze ji diagnostikovat i déle, pouze však v případě, že nelze diagnostikovat jinou poruchu jako např. depresivní epizodu nebo úzkostnou poruchu. U Pavla se její příznaky začaly objevovat po návratu do České republiky.

Abychom posttraumatickou stresovou poruchu mohli potvrdit, musí se u jedince v anamnéze nacházet i prokazatelné trauma. Bezpochyby lze únos a podmínky, ve kterých Pavel půl roku žil, jako trauma definovat. V jeho případě selhalo začlenění tohoto traumatického zážitku mezi ostatní každodenní zkušenosti. Konkrétně se jedná o tzv. primární traumatizaci, tedy traumatizaci přímé oběti.

U jedince diagnostikovaného touto poruchou musí být přítomno opakované, neodbytné znovuvybavování nebo znovuprožívání události ve vzpomínkách, denních představách a snech. Toto vše se u Pavla neustále objevuje. Pravidelně se u něj projevují i tzv. flashbaky, tedy zábleskové vzpomínky.

Naopak se u něj neprojevila ztráta paměti. Přesně si vzpomíná na každyčkový detail, jako je například vůně, barva anebo i chuť. Podrobně vidí místnost, ve které byl vězněn, slyší každodenní modlitby a vybavuje si i další až nemožné detaily. Na události si vzpomíná samovolně, ale vyvolávají mu je i běžné věci jako je například čištění zubů.

U Pavla se po návratu objevilo i abnormální chování. O sebevražedných myšlenkách se nezmiňoval, ale na depresi je možné usuzovat. Sám to depresí nenazývá, ale objektivně je patrná. Objevují se u něj prvky sebelítosti a obviňování druhých, protože žili normálně, zatímco on byl uvězněný. Vše si dokáže racionálně vysvětlit, ale tyto myšlenky u něj přetrvávají. O poruchách nálad se v rozhovoru nijak nezmiňoval. Velmi špatně snáší negativní mediální tlak na svou osobu.

U některých pacientů se projevuje nápadné emoční stažení, citové otupění, vyhýbání se podnětům, které by mohly připomínat trauma, stejně jako poruchy spánku, stavy vnitřní dezorganizace nebo psychosomatické následky (bolest zad, hlavy). Tyto příznaky se u Pavla neobjevují nebo se o nich nezmiňoval.

I když u většiny pacientů diagnostikovaných touto chorobou lze předpokládat uzdravení, Pavlův stav se nelepší. Sám to v rozhovoru několikrát uznal. Může za to možná i to, že odmítá navštívit psychologa či psychiatra a tento svůj problém se rozhodl řešit sám. Domnívá se, že „*mozek mu vyléčit nejde*“.

Jednotlivé vzpomínky a zážitky řeší tím, že si začne vybavovat něco hezkého nebo si navodí nějaký příjemný zážitek. Rizikem, které mu hrozí, je chronický, tedy neléčený průběh poruchy, který může vést až k trvalé změně osobnosti.

Posttraumatická stresová porucha se nejčastěji léčí pomocí psychoterapie. Většinou se využívá KBT nebo psychodynamická terapie. V některých případech se používá i farmakoterapie. U těžkých případů volíme kombinaci obou. I když odezní příznaky, je vhodné v léčbě pokračovat alespoň rok.

ZÁVĚR

Diplomová práce pojednává o terorismu jako současném ohrožení stability osobnosti. Cílem práce bylo popsat subjektivní prožívání a chování oběti teroristického únosu v průběhu činu, následně po něm a s delším časovým odstupem. Dílčím cílem bylo popsat následný návrat do běžného života, popřípadě i dopady na něj, psychiku a rodinu.

Jednalo se o kvalitativní výzkum, který byl realizován pomocí hloubkového rozhovoru s respondentem, který se stal v roce 2015 obětí teroristického únosu v Libanonu, kde byl vězněn až do února 2016.

Vzhledem k tomu, že se jednalo o výzkum, který byl realizován rozhovorem s jedním respondentem, není možné výsledky zobecňovat. Výzkum tak lze chápat jako dílčí vhled do problematiky terorismu a jednoho jeho fenoménu, kterým je právě teroristický únos.

Samotný rozhovor byl zajímavý a nachází se v něm několik významných momentů, o kterých se domnívám, že by mohly výrazně přispět k prozkoumání a pochopení terorismu. Respondentovi se povedlo podrobně popsat a poukázat na situaci, která mu a jeho spolucestujícím stala zhruba před rokem. Popisuje zde, jak se vydal do Libanonu za prací, byl zde unesen, přes půl roku vězněn a nakonec svůj návrat do České republiky. Zmiňuje se zde i o své rodině, spoluvězních i věznitelích. Jasně poukazuje na své psychické problémy a to jak špatně snáší negativní dopad médií na svou osobu.

Práci se podařilo splnit výzkumný cíl a odpovědět na výzkumné otázky.

SOUHRN

Terorismus je velmi rozsáhlé téma, které bylo již mnohokrát rozpracováno v řadě výzkumů. Ale v našich podmínkách se mnoho takovýchto výzkumů nenachází. Většina z nich se opírá pouze o teoretické poznatky. Jedním ze zásadních důvodů je to, že ač je terorismus stále se rozšiřujícím fenoménem, v našich podmínkách se nenachází velké množství jeho přímých obětí. Zajímavý by byl bezpochyby i výzkum samotných teroristů, ale ti se na našem území zatím nenacházejí, i když možná je to jen otázka času.

V teoretické části vymezuje práce základní pojmy i definice terorismu a zabývá se jejich konkrétními typy, metodami a formami. Zvažuje, proč terorismus vzniká a jak proti němu nejlépe bojovat. Největší část práce pojednává o nesporném dopadu terorismu na psychiku a to jak osob postižených, přímo nezúčastněných, tak i na celou společnost. Práce se zabývá také teroristou samotným a to jak z pohledu motivace, tak typologie.

Praktická část byla realizována pomocí kvalitativního výzkumu. Celý rozhovor byl rozdělen do tří základních kategorií a to na Průběh únosu a věznění, Návrat do běžného života a Současnost, které jsem podle jednotlivých obsahů rozdělila pro větší přehlednost do podkategorií. Jednalo se o konkrétní výpovědi respondenta, které byly parafrázovány do souvislého textu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

LITERATURA

AYERS, Susan a DE VISSER, Richard. 2015. *Psychologie v medicíně*. Přeložila Helena HARTLOVÁ. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5230-3.

BALCAR, Karel. *Úvod do studia psychologie osobnosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

BARTŮŇEK Petr, JURÁSKOVÁ Dana, HECZKOVÁ Jana a NALOS Daniel. 2016. *Vybrané kapitoly z intenzivní péče*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4343-1.

BAŠTECKÁ, Bohumila. 2005. *Terénní krizová práce: psychosociální intervenční týmy*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0708-1.

BLATNÝ, Marek. 2010. *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3434-7.

BONANATE, Luigi. 1997. *Mezinárodní terorismus*. Přeložil Josef HAJNÝ. Praha: Columbus. ISBN 80-85928-45-0.

BRZYBOHATÝ, Marian. 2009. Předmluva. In: IBÁŇEZ. *Logika terorismu*. Praha: Academia, s. XI-XVI. ISBN 978-80-200-1724-6.

DRAPELA, Victor J. 1997. *Přehled teorií osobnosti*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-134-7.

DRBOHLAV, Andrej. 2013. *Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4371-4.

HARTL, Pavel a HARTLOVÁ Helena. 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-686-5.

HOBSBAWM, Eric. 2009. *Globalizace, demokracie a terorismus*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1725-3.

HUBINKOVÁ, Zuzana. 2008. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1593-3.

CHMELÍK, Jan. 2004. *Zločin bez hranic: vyšetřování terorismu a organizovaného zločinu*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-480-3.

IBÁÑEZ, Luis de la Corte. 2009. *Logika terorismu*. Přeložila Jana NOVOTNÁ. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1724-6.

JANDOUREK, Jan. 2008. *Průvodce sociologií*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2397-6.

KAST, Verena. 2000. *Krize a tvořivý přístup k ní: typy životních krizí, jejich dynamika a možnosti krizové intervence*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-365-X.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. 1994. *Jak zvládat stres*. Praha: Grada. ISBN 80-7169-121-6.

McNAB, Chris. 2010. *Jak přežít cokoli a kdekoli: příručka pro přežití za každých podmínek a v jakémkoli prostředí*. Přeložil: Nora MARTIŠKOVÁ. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3116-2.

MIKA, Otakar J. 2003. *Současný terorismus: řešení krizových situací*. Praha: Triton. ISBN 80-7254-409-8.

NOLEN-HOEKSEMA, Susan. 2012. *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. 3., přeprac. vyd. Přeložila Hana ANTONÍNOVÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0083-3.

PAULÍK, Karel. 2017. *Psychologie lidské odolnosti*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5646-2.

PAVLOVSKÝ, Pavel. 2012. *Soudní psychiatrie a psychologie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4332-5.

RADĚJ, Tomáš. 2010. *Irácké povstání v letech 2003-2009: strategie, taktika a ideologie islámských radikálních a nacionalistických uskupení*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. ISBN 978-80-86506-91-3.

REICHEL, Jiří. 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3006-6.

ŘÍČAN, Pavel. 2010. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3133-9.

SLAMĚNÍK, Ivan a VÝROST, Jozef. 2008. *Sociální psychologie*. 2. přeprac. a rozšíř. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1428-8.

SLEZÁČKOVÁ, Alena. 2012. *Průvodce pozitivní psychologií: nové přístupy, aktuální poznatky, praktické aplikace*. Praha: Grada). ISBN 978-80-247-3507-8.

SMĚKAL, Vladimír. 2009. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadlení [i.e. zrcadle] vědomí a jednání*. 3., opr. vyd. Brno: Barrister & Principal. ISBN 978-80-87029-62-6.

SOULEIMANOV, Emil a Mitchell A. BELFER. 2010. *Terorismus: pokus o porozumění*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-038-4.

VODÁČKOVÁ, Daniela. 2002. *Krizová intervence: [krize v životě člověka: formy krizové pomoci a služeb]*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-696-9.

ZEMAN, Jan. 2002. *Terorismus: historicko-psychologická studie*. Praha: Triton. ISBN 80-7254-305-9.

Internetové zdroje

BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Terorismus. Aktuální informace. *Bezpečnostní informační služba České republiky* [online]. ©2017, posl.revize 28.2.2017 [cit. 28-2-2017]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/terorismus.html>

GEBELHOFF, Robert. Rethinking the war on terrorism, with the help of science. *The Washington post* [online]. ©2017, posl.revize 3.2.2017 [cit. 3-4-2017]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/news/in-theory/wp/2017/02/03/rethinking-the-war-on-error-with-the-help-of-science/?utm_term=.e6b9a83d3c93

MAREŠ, Miroslav. Společenskovědní výzkum terorismu a politického násilí v ČR [online]. Středoevropské politické studie. 2003, Vol. 5, No. 4. ISSN 1212-7817. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=183>

MILLER, Laurence. 2006. The Terrorist Mind: typologies, psychopathologie and Practical Guidelines for Investigation. International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology. Vol. 50, Issue 3, p. 255-269. ISSN 0306624X, e-ISSN 15526933.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Definice pojmu terorismu. Aktuální informace. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. ©2009, posl.revize 29.7.2009 [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>

SARISOVÁ, Kristýna. Disociativní (konverzní) poruchy [online]. ©2017, posl. revize. 6. 7. 2015 [cit. 2017-03-02] Dostupné z: <http://www.opsychologii.cz/clanek/223-disociativni-konverzni-poruchy/>

Přednášky

ABRAMČUK, Filip. *Základy metodologie*. Přednáška pro 1. roč. bakalářského studia. České Budějovice: JČU, 2012/2013.

DUŠKOVÁ, Zora. *Psychologická krizová a posttraumatická intervence*. Přednáška pro 2. roč. magisterského studia psychologie. Praha: PVŠPS, 2015/2016.

FRANCLOVÁ, Marta. *Psychologie osobnosti*. Přednáška pro 1. roč. bakalářského studia. České Budějovice: JČU, 2012/2013.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora/ky: Kateřina Ježková

Studijní program: nMgr. Psychologie

Studijní obor: Psychologie

Název práce: Terorismus jako současné ohrožení stability osobnosti

Počet stran (bez příloh): 85

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů české literatury a pramenů: 34

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových odkazů: 6

Vedoucí práce: MUDr. Olga Dostálová, CSc.

Rok dokončení práce: 2017

**Posudek vedoucího diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Bc. Kateřina JEŽKOVÁ

Obor studia: Psychologie

Název práce: Terorismus jako současné ohrožení stability osobnosti

Vedoucí práce: MUDr. Olga Dostálová, CSc.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 85

Počet stránek příloh: 0

Počet titulů v seznamu literatury: 34 + 6 internetových

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		2		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy,
stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	1			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace,
parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace,
cizojazyčná literatura)

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu,
přívodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		2		
--	--	---	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		2		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

		2		
--	--	---	--	--

Využití praktických zkušeností

		2		
--	--	---	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešení problematice
(samostatnost,
iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	1			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

		2		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části
v daném tématu

		2		
--	--	---	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost
výsledků v praxi

		2		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce
(publikace, referáty, apod.)

		2		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Jak autorka hodnotí z hlediska odstupů v současnosti svou práci, jaké v ní sama vidí nedostatky?

Co bylo limitací pro její představu provedení praktické části s větším počtem klientů?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Práce je pojata z větší šíře, než odpovídá názvu. Zpracování je však pečlivé a důkladné a poskytuje dobrou orientaci v tématu.

Rozsah zvolené literatury je odpovídající, způsob citací odpovídá požadavkům.

Praktická část představuje případovou studii, která splňuje kritéria na tento způsob zpracování. Je hodně podrobná, takže zaujímá větší rozsah ve vztahu k části teoretické. Přesto však je tento rozsah pro poskytnutí vhledu do problematiky odůvodněný.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: velmi dobře
21. 5. 2017

MUDr. Olga Dostálová, CSc.

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Bc. Kateřina Ježková
 Obor studia: Psychologie
 Název práce: Terorismus jako současné ohrožení stability osobnosti
 Oponent práce: Mgr. Lucie Vacková Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 85
 Počet stránek příloh: 0
 Počet titulů v seznamu literatury: 34

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přílehlavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	x			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

x				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost
výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce
(publikace, referáty, apod.)

	x			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

- 1) Charakterizujte pojem terorismus.
- 2) Jaké jsou typy a formy terorismu?
- 3) Popište typologii osobnosti teroristů dle Millera.

Celkové zhodnocení (klady a nedostatky):

Autorka DP věnovala pozornost aktuálnímu společenskému tématu – terorismu, v souvislosti s ohrožením stability člověka a jeho osobnosti. V teoretické části textu autorka nejprve představuje klíčové pojmy a definice související s tímto fenoménem, dále se pak zabývá formami, metodami terorismu a především vlivem traumatické zkušenosti na lidskou psychiku. Autorka nastiňuje reakce a poruchy vyvolané stresem v souladu s MKN 10, věnuje se způsobům vyrovnávání se s traumatem i možností proměny osobnosti. V závěrečné kapitole teoretické části autorka zachycuje významná specifika psychiky teroristů. V praktické části DP autorka předkládá kvalitativní výzkumné šetření vedené formou hloubkového rozhovoru s respondentem, který prodělal traumatizující zkušenost v důsledku únosu.

Klady a nedostatky DP:

DP je po stránce gramatické, obsahové i formální velmi pěkně zpracována. Zvolené téma je aktuální a významně souvisí se studovaným oborem. Realizovaná případová studie rezonuje s teoretickým uchopením dané problematiky. Autorka zmiňuje výzkumy v dané oblasti a prokazuje schopnost propojovat teoretické poznatky s praxí. Oceňuji zejména autorčinu stylistickou obratnost a propracování tématu formou hloubkového rozhovoru, který přináší širší porozumění nastíněným souvislostem.

Připomínky: V textu se občas vyskytují překlepy a dvě červeně zbarvené čárky.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis: 18/5 2017

Mgr. Lucie Vacková Ph.D.